

ART EXHIBITION CATALOGUES REPUBLISHED ON MICROFICHE

Published on microfiche by:

Chadwyck-Healey Ltd
21 Bateman Street
Cambridge CB2 1NB
England

Somerset House
417 Maitland Avenue
Teaneck, NJ 07666
USA

Date of publication and production of master: 1976

Series: The purpose of this series is to make available those catalogues that have lasting interest through their text or their illustrations. Catalogues and cumulations of titles in the series are available from the publishers.

Serial numbers: Each title is identified by a seven-figure serial number placed in the top right hand corner of the microfiche title strip. The first figure indicates the number of the list in which the title first appears. The first three-figure group signifies the gallery or museum; the second three-figure group the accession number for that title.

Copyright: Filmed by permission of the copyright holders. The microfiche edition is the copyright of Chadwyck-Healey Ltd, 1976.

Technical data:

Producing laboratory: Micromedia Ltd, Kidlington, Oxford, England.

General

61/2332

61/2332

Stedelijk Museum Amsterdam

Stedelijk Museum Amsterdam 16 Mei - 30 Juni 1958 Kat. no. 187

Vincent van Gogh (1853-1890)

Leven en Scheppen in Beeld

Inrichter:

Stedelijk Museum Amsterdam
met de medewerking van het
Internationaal Van Gogh-Archief Dr. M. E. Traibaut.

Alle rechten voorbehouden.
Nadruk, ook van afbeeldingen, of vertaling,
geheel of gedeeltelijk, van deze catalogus verboden.
Mei 1958

Ten geleide

De documentaire tentoonstelling Vincent van Gogh is bijeengebracht door de grote inspanning en opofferingen van Dr. Mark E. Trailbaut. Hij heeft een belangrijke verzameling cangelegd van fotomateriaal, literatuur en stukken van allerlei aard. Slechts een deel, in hoofdzaak fotografien, wordt hier getoond.

De vraag is gewettigd: „Waarom een tentoonstelling van documentatie over een schilder?" Er bestaan verschillende opvattingen over het kennis nemen van kunst (het gaat hierbij niet alleen over beeldende kunst, maar ook over literatuur, enz.). Sommigen kijken uitsluitend naar het werk, naar wat dik hen zegt of geeft, de emotie die erdoor bij hen wordt opgewekt, de kunstzinnige of technische aspecten die zij opmerken, enz. Anderen trachten het persoonlijke element te doorgronden dat de maker bewust en/of onbewust in zijn werk heeft gelegd. Vereniging van beide zienswijzen komt natuurlijk ook voor. Gelukkig is iedereen vrij het werk van een kunstenaar te bekijken op de manier die hem goeddunkt.

Vincent is overtuigd van de persoonlijke visie die uit ieder kunstwerk spreekt. In een brief aan zijn jongste zuster (W 14 in deel 4 van de Verzamelde Brieven) schrijft hij (vertaald uit het Frans): „... Jij die boeken leest om er kracht uit te putten om te handelen. . . Maar ik die de boeken lees om er de kunstenaar 'n te zoeken die ze geschreven heeft". Anderen hebben dezelfde opvatting verkondigd. Emile Zola, de Franse schrijver en kunstcriticus, formuleerde in 1868 zijn definitie van kunst (vertaald): „De kunst is een hoekje van de schepping gezien door een temperament heen". Temperament wil hier zeggen de persoon van den kunstenaar.

Jean Paul Sartre, de existencialist, heeft enkele jaren geleden de kunstzinnige beleving omschreven als bestaande uit drie delen. Het eerste wat gebeurt bij het bekijken van een schilderij, is het doen van een ontdekking (onderwerp, kleur, enz.). Daaraan paren zich de gevoels- en gedachtenassociaties welke de ontdekking oproept. Ten slotte leidt dik tot nog een ontdekking, namelijk die van de „vrijheid van den ander". Met „vrijheid" bedoelt Sartre hier de belangrijkste karakteristiek van de persoonlijkheid van den „ander" en de „ander" is hier de kunstenaar.

Niemand onttrekt zich geheel aan de belangstelling voor de persoon van de kunstenaar; er is geen eenmans-tentoonstelling of de catalogus geeft biografische bijzonderheden. Deze worden hier aangevuld met foto's van de omgeving en van het milieu waarin Vincent leefde en werkte.

Door reproducties van schilderijen, tekeningen en schetsen er naast te plaatsen kan gezien worden hoe hij zijn onderwerp verwerkte en vervoemde. Alle perioden van Vincent's bestaan zijn vertegenwoordigd en in chronologische volgorde gerangschikt zodat ook een overzicht van zijn gehele leven wordt verkregen. Dit alles kan dienen om enkele facetten van zijn persoon nader tot den beschouwer van zijn werk te brengen.

Aan de verzameling van Dr. Trailbaut die zeer mooie foto's bevat, is ter gelegenheid van deze tentoonstelling nog wat toegevoegd. In het najaar van 1958 zal een Engelse vertaling verschijnen van Vincent's brieven, welke facsimilies zal bevatten van de schetsen die in de brieven voorkomen. Naar gelang van hun aard zijn lijndruk, lichtdruk en rotogravure toegepast. Proefdrukken zijn, voorzover beschikbaar, aan de foto's toegevoegd.

Een ontzaglijke hoeveelheid werk is door Dr. Trailbaut gepresteerd om zijn verzameling bijeen te brengen en het materiaal geschikt te maken voor deze tentoonstelling. Ook de inrichting en het schrijven van de catalogus heeft hem veel tijd gekost. Hij is daartoe in staat geweest door zijn grote kennis en toewijding. Ik hoop dat hij voldoening van het resultaat zal hebben; het is prettig dat de verzameling te Amsterdam getoond kan worden.

Inleiding

Van geen ander kunstenaar werd het werk in de loop van de laatste jaren over heel de wereld zo door de grote massa bewonderd als van... Vincent van Gogh.

Niettemin blijft de vraag gerechtvaardigd of men hem evenzeer begijpt als men hem prijst.

Daarom geloven wij, dat een dokumentarische Van Gogh-tentoonstelling nuttig kan zijn.

Buiten de voorstelling-in beeld van de bewogen levensloop, konfronteert zij immers voortdurend de visie van de doorziet-mens op zijn omgeving met die van het beeldend genie, in zijn schilderijen en tekeningen.

De dokumentatie zelf vormt het resultaat van veertig jaar gestadige voortgangswerk.

Haar presentatie, aan de hand van honderden vergrotingen, werd mogelijk gemaakt door de Villa Hügel Verein e.V. te Essen, die de eerste integrale dokumentarische Van Gogh-tentoonstelling inrichtte van 15 oktober tot 15 december 1957.

Van deze artistieke manifestatie is de dokumentarische Van Gogh-tentoonstelling in het Stedelijk Museum te Amsterdam nochtans geen herhaling, ook al werd deze laatste grotendeels met hetzelfde materiaal opgebouwd. Hier ligt inderdaad een nog zwaarder akcent op de tegenoverstelling van natuurbeeld en artistieke schepping.

Volgende fotografen werkten er aan mede: Van de Perro (Londen), Hammaoher (Milan), Barral en Bernard (Arlès), Seiffert (Düsseldorf), Dingjan en Mandos (Den Haag), Huigen, De Meyer en Siliakus (Amsterdam).

De gemeentelijke overheden van Arles, Saint-Rémy-de-Provence, Saintes-Maries-de-la-Mer, Asnières-bij-Paris, Anvers-sur-Oise, Ramsgate, Isleworth, Welwyn, Wasmès, Guesmes, Antwerpen, Zundert, Breda, Zevenbergen, Tilburg, Nuenen, Hoogeveen en Nieuw-Amsterdam hielpen waar het nodig of mogelijk was.

De Moeder-Overste van het Asiel Saint-Paul-de-Mausole te Saint-Rémy-de-Provence, waar Vincent verpleegd werd, stonde er in toe, dat weken lang in haar instelling gefotografeerd werd, terwijl de Franse Kommissie voor Monumentenzorg veroorloofde gedurende meerdere dagen opnamen te maken op Montmajour.

Zonder de jarenlange medewerking van Ir. V. W. van Gogh, te Laren, ware een dergelijke onderneming ondenkbaar geweest.

Dank zij de Hr. en Mevr. Dr. em. J. P. Schoits-Van Houten, te Lochem, kan het enige nog bestaande fotografische portret van Vincent geïllustreerd worden.

Bij zo talrijke diensten en personen moest worden aangeklopt, dat wij er ongetwijfeld zullen vergeten.

De directie van de Wereldbibliotheek, te Amsterdam, die in 1953 de Eeuwfeest-editie van Vincent's Verzamelde Brieven bezorgde, stelde ons hieruit al de icase uittreksels met pennehandsjes ter beschikking, die men in de tentoonstelling aantreft.

Trots haar grote omvang blijft deze dokumentarische tentoonstelling nog verre van volledig. Sommige afdelingen, b.v. Van Gogh en Gauguin te Arles vóór dezelfde onderwerpen, de ontwikkelingsgang van de schilderkunstige techniek aan de hand van telkens nader gedetailleerde makro-opnamen, enz., werden opzettelijk weggelaten om zo later afzonderlijk te tonen.

De maten zijn aangegeven in hoogte x breedte en in centimeters.

V.W.v.G. = Verzameling Ir. V. W. van Gogh, Laren.

PV = Partikuliere verzameling.

QA = Gemeente-Musea, Amsterdam.

Vh = Voorheen.

AT = Internationaal Van Gogh-Archief

R.o. = rechts onder; L.o. = links onder;

Dr. M. E. Traibaut.

R.b. = rechts boven; L.b. = links boven.

RKM = Rijksmuseum Kröller-Müller, Otterlo.

Indien over bepaalde werken of dokumenten sprake is in de brieven van of aan Vincent, hebben wij dit opgetrond.

In deze aangelegenheid hebben wij de bestaande traditie geëerbiedigd. Br. = de afkorting voor Brieven aan Theo.

De romainse cijfers duiden het deel aan. Het middelste getal geeft het nummer van de brief weer. Het derde of laatste getal is dit van de pagina, in de meest recente uitgave, namelijk die van 1953/54 (Jubileumeditie).

Wordt naar andere brieven verwezen dan die van Vincent aan Theo, dan gaat men verduidelijkende hoofdletter aan

het nummer vooraf: R = aan Van Rappard, W = aan Wilhelmien, B = aan Bernard en T = van Theo aan Vincent.

Op B volgen telkens twee getallen. Het nummer in gewone cijfers is dat uit de Vellard-editie van 1911; het nummer in romainse cijfers is dit van de nieuwe volgorde, die voorkomt in de recente jubileumeditie van de Verzamelde Brieven.

Amsterdam, 16 mei 1958.

M. E. Traibaut

Deze ogen zagen de wereld anders, vandaag zien wij haar met deze ogen

Details uit de volgende portretten:

- 1 Foto (Neg. AT), cfr. kat. nr. 44.
- 2 Olie op doek, 46 x 38, Antwerpen, December 1885.
- 3 Olie op doek, 27 x 19, Antwerpen, December 1885.
- 4 Pen op papier, 32 x 25, Parijs, 1886.
- 5 Pen op papier, 32 x 25, Parijs, 1886.
- 6 Potlood op papier, 21,5 x 19,5, Parijs, 1886.
- 7 Olie op doek, 61 x 50, Parijs, 1886.
- 8 Olie op doek, 41 x 32,5, Parijs, 1886.
- 9 Olie op doek, 41,5 x 31, Parijs, 1886.
- 10 Olie op papier, 32 x 23, Parijs, 1887.
- 11 Olie op doek, 41 x 33, Parijs, 1887.
- 12 Olie op karton, 41 x 32, Parijs, 1887.
- 13 Olie op karton, 19 x 14, Parijs, 1887.
- 14 Olie op karton, 19 x 14, Parijs, 1887.
- 15 Olie op karton, 19 x 14, Parijs, 1887.
- 16 Olie op doek, 65 x 50,5, Parijs, 1887.
- 17 Olie op karton, 41 x 33, Parijs, 1887.
- 18 Olie op karton, 43,5 x 31,5, Parijs, 1887.
- 19 Olie op doek, 41 x 33, Parijs, 1887.
- 20 Olie op doek, 41 x 33, Parijs, 1887.
- 21 Olie op doek, 44 x 37,5, Parijs, 1887.
- 22 Olie op karton, 42 x 31, Parijs, 1887.
- 23 Olie op karton, 42 x 31, Saint-Rémy, 1889.
- 24 Olie op doek, 65 x 54, Saint-Rémy, 1890.

Nr. 1 hoort toe aan Ds. em. J. P. Scholte-Van Hoyten, Lochem; nr. 10 aan Rijksmuseum Kröller-Müller, Otterlo;
nr. 12 aan Rijksmuseum, Amsterdam (in bruikleen bij Stedelijk Museum, Amsterdam); nr. 24 aan het Louvre, Parijs;
al de overige nrs. aan Ir. V. W. van Gogh, Laren.

Levensmotto van de kunstenaar

25

„Pour agir dans le monde, il faut mourir à soi-même.”
„L'homme n'est pas ici-bas seulement pour être heureux, il n'y est même pas pour être
simplement honnête. Il y est pour réaliser de grandes choses pour la société, pour arriver à la
noblesse et dépasser la vulgarité où se traîne l'existence de presque tous les individus.”

Renan.

Verantwoording

26

„Es ist unmöglich, mit wenigen Worten die ganze Tiefe der Tragik dieses Menschen- und
Künstlerlebens auszumessen.”

Max Sauerlandt.

Waar hij leefde en werkte

27 Levensweg van de wieg tot aan het graf:

AT

1853-1864	Zundert	1878	Etten III
1864-1866	Zevenbergen	1878	Brussel I
1866-1868	Tilburg	1878-1880	Borinage
1869-1873	Den Haag I	1880-1881	Brussel II
1873-1874	Londen I	1881	Etten IV
1874	Parijs I	1881-1883	Den Haag II
1874-1875	Londen II	1883	Drente
1875-1876	Parijs II	1883-1885	Nuenen
1876	Etten I	1885-1886	Antwerpen
1876	Ramsgate	1886-1888	Parijs III
1876	Isleworth	1888-1889	Arles
1877	Etten II	1889-1890	Saint-Rémy
1877	Dordrecht	1890	Auvers-sur-Oise
1877-1878	Amsterdam		

Musea, die zijn schilderijen bezitten

28 Amerika:

Buffalo
Chicago
Cleveland
Detroit
Kansas
Merion
New York
St. Louis
Toledo
Washington
Worcester

Argentinië:

Buenos Aires

België:

Kon. Musea voor Schone Kunsten, Brussel

Brazilië:

Sao Paulo

Denemarken:

Glyptothek, Kopenhagen

Duitsland:

Kunstgalerie, Berlijn
Kunsthalle, Bremen
Museum, Dresden
Folkwang-Museum, Essen
Wallraff-Richartz-Museum, Keulen
Pinakothek, München

Egypte:

Giza

Engeland:

Tate Gallery, Londen

Frankrijk:

Musée Communal, Lyon
Musée du Louvre, Parijs
Musée du Luxembourg, Parijs
Musée Rodin, Parijs
Musée Communal, Rijsel

Japan:

Tokio

Joego-Slavië:

Belgrado

Nederland:

Stedelijk Museum, Amsterdam
Rijksmuseum, Amsterdam
Gemeentemuseum, Den Haag
Rijksmuseum Kröller-Müller, Otterlo
Museum Boymans, Rotterdam
Centraal Museum, Utrecht

Noorwegen:

National Museum, Oslo

Oostenrijk:

Oesterreichische Galerie, Wenen

Schotland:

Museum, Edinburgh

Sovjet-Rusland:

Ermitage, Leningrad
Poesjkin-Museum, Moskou

Zweden:

Museum, Göteborg
National Museum, Stockholm

Zwitserland:

Basel
Genève
Winterthur
Zürich

Zundert 30 maart 1853 - 1 oktober 1864

29. Kaart van Noord-Brabant met de ligging van Zundert, Breda, Zevenbergen, Tilburg, Etten-Leur, Nuenen, Eindhoven.
30. Groot-Zundert Anno 1780 (noordzijde), foto (Neg. AT), tekening van J. Bulthuis, in 1874 gevestigd door A. Willekens. Stedelijk Museum, Breda.
Op de voorgrond, tweede huis van links, ontwaart men zeer duidelijk de Nederlandse Hervormde Pastorie.
31. Groot-Zundert in 1830 (van noord-westen), foto (Neg. AT), potloodtekening van C. Goossen. Stedelijk Museum, Breda.
Het tweede gebouwtje van links is het huis, waar 23 jaar later Vincent het levenslicht zou aanschouwen. Men herkent trouwens de speciale vorm van de dak-konstruktie.
32. Raadhuis te Zundert Anno 1853, foto (Neg. AT), Potloodtekening van G. Goossen Jr., gemaakt circa 1830, toen het Raadhuis te Zundert gebouwd werd door Pieter Huysers. Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, Noord-Brabant.
In Vincent's jeugd was dit raadhuis nauwelijks dertig jaar oud. Typisch was de ouderwetse waterput met hefboom, die er rechts voor lag.
33. Raadhuis te Zundert Anno 1958, foto (Neg. AT).
34. Raadhuis te Auvers-sur-Oise Anno 1958, foto (Neg. AT).
Tijdens de laatste weken van zijn leven zal Vincent te Auvers-sur-Oise, ongeveer 35 Km. ten n.w. van Parijs, het raadhuis tekenen en schilderen, hetwelk zoveel gelijkenis vertoont met dit van zijn geboortedorp Zundert, dat men zich terecht heeft afgevraagd of hij bij het konterfeiten ertan niet aan een vertrouwd beeld uit zijn jeugd teruggedacht. Evenals te Zundert, woonde hij te Auvers-sur-Oise tegenover het raadhuis. Ironie van het toeval, deze overeenkomstigheid tussen begin en einde van een geniaal bestaan?
35. Inschrijving van de familie Van Gogh-Carbentus, foto (Neg. AT).
Gemeente-Archief, Zundert, Bevolkingsregister 1860, fol. 349.
Na de inschrijving van Theodorus van Gogh, de vader, en van Anna Cornelia van Gogh, geboren Carbentus, de moeder, volgt, als derde, Vincent-Willem van Gogh, geboren op 30 Maart 1853, wonende in de Molenstraat A nr. 39, te Zundert, Nederlands hervormd, en naar Zevenbergen vertrokken op 1 Oktober 1864; en, als vijfde, Theodorus van Gogh, geboren op 1 Mei 1857, wonende aan hetzelfde adres, eveneens Nederlands hervormd en naar Helvoirt vertrokken op 29 Januari 1871.
Vincent vertrok dus in 1864 naar Zevenbergen, waar hij in de kostschool van Jan Provily onder dak ging. Na nog eerst in Tilburg te zijn ingeschreven geweest, keerde hij in 1868 terug naar Zundert. Verkeerdelijk heeft de bediende van de burgerlijke stand in dit laatste geval als zijn geboortedatum opgetekend: 31 Maart. Dit was weliswaar de datum van de aangifte, doch niet die van de geboorte.
36. Intekenlijst bij watersnood in 1861, foto (Neg. AT).
Gemeente-Archief, Zundert, Missiven nr. 1036, jaar 1861.
Vincent's vader tekende, als tweede, onmiddellijk na de burgemeester, in voor een bijna even hoog bedrag.
37. Protestants kerkje en kerkhof te Zundert, foto (Neg. AT).
Het pittoreske kerkje, waarin Vincent en Theo gedoopt werden, dagtekent van het jaar 1806. De op 30 Maart 1852 dood-geboren Vincent-Willem van Gogh werd op het kerkhof rond de Nederlands Hervormde Kerk, zoals de officiële benaming luidt, begraven (uiterst rechts op de foto).

- 38 Grafsteen van Vincent-Willem van Gogh (geb. en gest. in 1852), foto (Neg. AT).

Op 30 maart 1852 werd in het jonge gezin van Ds. Theodorus van Gogh een dode zoon geboren (I, XVI), die volgens de gemeentearchieven te Zundert (register van de geboorten, 1852, onder nr. 29) Vincent-Willem zou geheten worden . . . De ouders lieten op het grafje een blauw-arduin zerk aanbrengen met volgend inschrift: „Vincent van Gogh, 1852, Laat de kinderkens tot mij komen, want derzulken is het Koninkrijk Gods. Lukas 18 vs 16”.

- 39 Geboorte-akte van Vincent-Willem van Gogh (30 Maart 1853), foto (Neg. AT).
Gemeente-Archief, Zundert.

Niet alleen werd Vincent-Willem van Gogh, de latere kunstschilder, dag op dag, een jaar later geboren dan de dood ter wereld gekomen Vincent-Willem van Gogh, doch bovendien heeft het toeval gewild, dat beiden onder precies hetzelfde nummer, namelijk 29, in het register van de Burgerlijke Stand werden opgeschreven.

- 40 Doopakte van Vincent van Gogh, foto (Neg. AT).

Archief Hervormde Gemeente Zundert, Verz. Ds. Th. van Sprang, Zundert.

Uit dit doopboek blijkt, dat Vincent van Gogh gedoopt werd op 24 April 1853.

- 41 Geboortehuis van Vincent van Gogh, foto (Neg. AT).

Verz. J. Beljaars, Nieuw-Ginniken.

Vincent zou zijn geboren in het kamertje, waar de vlag uitsteekt. Deze foto werd genomen tijdens de huldiging van Jan Lishout ter gelegenheid van diens 102e verjaardag, op 9 Mei 1902. Toen zag het gebouwtje er nog precies uit als ten tijde van Vincent's geboorte. Vergeleken bij de Nederlandse Hervormde Pastorie op de tekening van J. Bulthuis, onderging het uitzicht wel enige verandering, doch bleef de oorspronkelijke vorm bewaard. Een jaar later, in 1903, werd de woning gesloopt om plaats te maken voor het thans bestaande gebouw aan het Margriet van de Laerplein 26.

- 42 Gedenksteen voor Vincent van Gogh, foto (Neg. AT).

Ter gelegenheid van de herdenking van Vincent's honderdste geboortedag, werd op 30 Maart 1953 te Zundert aan de gevel van het gebouw, dat het vroegere geboortehuis van de schilder vervangt, een in steen gebeiteld wandmonument van Niel Steenbergen onthuld.

- 43 Dorpsschool te Zundert, foto (Neg. AT).

Toen Vincent in 1861-62 te Zundert de dorpsschool bezocht, bevond zich op dezelfde plaats, waar thans nog steeds de dorpsschool staat, een kort gebouwtje zonder verdieping, dat in 1849 werd opgetrokken in de plaats van een eeuwenoude herberg, op de hoek van de Markt, vlak bij het Raadhuis.

Gedurende de vier kwartalen van 1861-62 komt Vincent's naam voor als 5e in de 2e kolom, als 30e in de 1e kolom, als 20e in de 1e kolom en als 27e in de 1e kolom (Gemeente-Archief, Zundert).

- 44 Portret van Vincent van Gogh ($\pm$ 1866), foto (Neg. AT).

Verz. Ds. em. J. P. Scholte-Van Houten, Lochem.

Dit is het enige fotografische portret van Vincent, dat nog bestaat. Een ander ($\pm$ 1871), destijds opgenomen in de eerste uitgave van de Br. (I, 4, 5) geraakte sindsdien verloren.

- 45 Boerenhoeve en karrekot, foto (Neg. AT), kindertekening van Vincent van Gogh, Zundert, 8 Februari 1864, potlood op papier (in het geschept papier een watermerk: V d L), 20 x 27, niet gesigneerd.

Verz. Ds. em. J. P. Scholte-Van Houten, Lochem.

Op verso: „8 febr 1864”, eigenhandig geschreven door Ds. Theodorus van Gogh, die op die datum 42 jaar werd. Deze tekening werd hem als verjaardagsgeschenk aangeboden door zijn elfjarige zoon Vincent. Zij vormt de enige betrouwbare basis voor stijlanalytische vergelijking en fungeert daardoor als vertrekpunt bij de studie van de vroegste artistieke uitingen.

- 46 Geboorte-akte van Theo van Gogh, foto (Neg. AT).

Gemeente-Archief, Zundert.

- 47 Doopakte van Theo van Gogh, foto (Neg. AT).

Archief Hervormde Gemeente Zundert, Verz. Ds. Th. van Sprang, Zundert.

Uit dit doopboek blijkt, dat Theo van Gogh gedoopt werd op 21 Mei 1857.

- 48 Portret van Theo van Gogh, foto (Neg. AT).

V. W. v. G.

Dit fotografisch portret van Theo werd gemaakt gedurende zijn laatste levensjaren (1888-1890), toen hij te Parijs werkzaam was in de kunsthandel Boussod, Valadon & Co, voorheen Maison Goupil & Co.

- 49 Stamboom.

AT.

Onder de voorvaderen van Vincent kwam reeds in de 18e eeuw een beeldhouwer voor, nl. Vincent van Gogh (1729-1802), zoon van de goudraadtrekker David van Gogh (1690-1776). Verder treft men er nog onder aan: 2 goudraadtrekkers, 3 kunsthandelaars en 2 predikanten.

Zevenbergen 1 oktober 1864 - 10 september 1866

- 50 Inschrijving en schrapping, foto (Neg. AT).

Gemeente-Archief Zevenbergen, Bevolkingsregister 1860-1870.

Vincent werd ingeschreven op 1 Oktober 1864 en geschrapt op 31 Augustus 1866.

Tilburg 10 september 1866 - 14 maart 1868

- 51 Inschrijving, foto (Neg. AT).

Gemeente-Archief Tilburg, Bevolkingsregister 1 Juni 1863-1 Januari 1868, nr. 731.

Vincent werd ingeschreven op 10 September 1866.

- 52 Schrapping, foto (Neg. AT).

Gemeente-Archief Tilburg, Bevolkingsregister 1 Mei 1865-1 Juni 1870.

Vincent werd geschrapt op 19 Maart 1868.

Den Haag 30 juli 1869 - 13 juni 1873

- 53 Portret van Vincent ($\pm$ 18 jaar), foto (Neg. AT).
De originele foto bestaat niet meer. Zo zag Vincent er uit toen hij in de kunsthandel Goupil & Co. te 's-Gravenhage debuteerde.
- 54 Gevel van het Huis Goupil, foto (Neg. AT).
De Haagse filiale van de Parijse kunsthandel Goupil & Co., opgericht door een oom van Vincent, bevond zich op de Plaats nr. 10. Hier begon Vincent, nadat hij zijn schools onderricht achter de rug had, zijn loopbaan als jongste bediende. Sedertdien onderging het gebouw reeds een paar maal ingrijpende veranderingen.
- 55 Interieur van het Huis Goupil, foto (Neg. AT).
In dit salon kwam de 16-jarige Vincent in contact met de schilder-, teken- en graveerkunst, waarover hij weldra met zijn 4 jaar jongere broeder Theo begon te korresponderen.

Londen 13 juni 1873 - oktober 1874

Londen december 1874 - 15 mei 1875

- 56 Kaart van Engeland met de ligging van Londen, Ramsgate, Canterbury, Chatham, Welwyn, Turnham Green, Isleworth.

Etten 28 maart 1876 - 17 april 1876

Ramsgate 17 april 1876 - juni 1876

- 57 School van Mr. Stokes, foto (Neg. AT).
De onderwijs-inrichting van Mr. Stokes was gevestigd in nummer 6 van Royal Road, nl. het tweede huis van de hoek, aangeduid met een pijl. Uit het balkonvenster van het schoon verdiep maakte Vincent schetsjes van het strand.
- 58 Gezicht op het strand, tekening door Vincent van Gogh, Ramsgate, 21 April 1876, pen, 6,5 x 10,5, l, 62, 54-55, afb. uit de Br. V. W. v. G.
- 59 Gezicht op het strand, tekening door Vincent van Gogh, Ramsgate, 31 Mei 1876, pen, 5,5 x 5,5, l, 67, 59, afb. uit de Br. V. W. v. G.
- 60 Gezicht op het strand, foto (Neg. AT).
Konfrontatie van deze fotografische opname met de beide schetsjes, 70 jaar vroeger gemaakt, op een ogenblik, dat de amateur-tekenaar er zelf nog geen vermoeden van had hoe hij zich vier jaar later met hart en ziel aan de kunst zou wijden, laat de beschouwer toe zich een denkbeeld te vormen van Vincent's haarscherpe blik en in de kern aanwezige zin voor vereenvoudiging en samenvatting. Het hoekgebouw links vormt een uitstekende basis tot vergelijking.
- 61 Slaapkamer van Vincent, foto (Neg. AT).
Vincent schreef aan Theo: „Dien zelfden nacht keek ik uit het raam van mijne kamer naar de daken der huizen, die men van daar ziet, en naar de toppen der iepen donker tegen de nachtlucht.” (l, 67, 58-59).

Welwyn juni 1876

62 Ivy Cottage, foto (Neg. AT).

Toen Vincent Ramsgate verliet, stapte hij te voet naar Londen, wat een hele afstand is. De eerste avond kwam hij toe te Canterbury. De volgende middag bereikte hij Chatham en tegen de avond belandde hij in de voorsteden van Londen. Gedurende twee dagen vertoefde hij in de Engelse hoofdstad. Daarna wandelde hij naar Welwyn, in Hertfordshire. 's Morgens rond 4 uur uit Londen vertrokken, meldde hij zich om 5 uur 's namiddags aan bij zijn oudste zuster Anna, die aldaar, in het middeleeuwse gebouw Ivy Cottage, als hulplerares Franse taal in dienst was bij Mrs. Applearth, directrice van een klein internaat. Links bemerkt men Ivy Cottage en rechts, aan de overzijde van de baan, de kerk.

Isleworth juni 1876 - 31 december 1876

63 School van Mr. Stokes, foto (Neg. AT).

In dit gebouw had Mr. Stokes zijn school overgebracht van Ramsgate naar Isleworth.

64 Gedenksteen aan gevel, foto (Neg. AT).

Aan Vincent's verblijf in het sindsdien van bestemming veranderde gebouw herinnert aan de gevel een gedenksteen.

65 Huis van Mr. Jones, foto (Neg. AT).

Te Isleworth verliet Vincent de school van Mr. Stokes, die hem niet kon bezoldigen, om als hulpleraar en -prediker in dienst te treden van de Methodistendominiee Mr. Jones, die aan de Theems woonde en er eveneens een school dirigeerde.

66 Kerk aan de Theems, foto (Neg. AT).

In deze thans (tengevolge van vrijwillige brandstichting) dakloze kerk, gelegen op ongeveer honderd meter van Mr. Jones' huis, hield Vincent op Zondag, 4 November 1876, zijn eerste preek. Hierover schreef hij aan Theo (I, 79, 75).

Turnham Green november 1876

67 Kerkje van Turnham Green, tekening door Vincent van Gogh, Isleworth, 25 November 1876, pen, 4 x 10,1,

82, 79, afb. uit de Br.

V. W. v. G.

68 Kerk van Turnham Green, foto (Neg. AT).

Geen van beide kerkjes uit Vincent's tijd bestaat nog, maar op dezelfde plaats, waar weleer dat van Turnham Green stond, verrijst thans een nieuwe kerk.

Etten juli 1878 - 15 augustus 1878

69 Etten en omgeving, foto (Neg. AT), figuratieve landkaart door Vincent en Cor van Gogh, Etten, 22 Juli 1878, pen,

15 x 9,5; I, 123, 175.

V. W. v. G.

Vincent was toen 25 en Cor 11 jaar. De beschouwer bemerkt natuurlijk op slag Vincent's aandeel in deze zogenaamde gemeenschappelijke tekening.

Borinage 26 december 1878 - 15 oktober 1880

- 70 Het land van de zwarte aarde I, foto (Neg. AT).
I, 129, 186: „Rondom de mijn armoedige mijnwerkerswoningen, met een paar doode boomen, geheel zwart beroekt, en dorenheggen, mestvaalten en aschhoopen . . .”
- 71 Het land van de zwarte aarde II, foto (Neg. AT).
I, 129, 187: „De dorpen hier hebben iets verlatens en stils en uitgestorvens . . .”
- 72 Het land van de zwarte aarde III, foto (Neg. AT).
I, 129, 186: „ . . . en aschhoopen, bergen onbruikbare steenkool, enz.”
- 73 Het land van de zwarte aarde IV, foto (Neg. AT).
I, 130, 189: „Meestal hangt er een soort nevel over, ofwel er is een grillig effect van licht en donker vanwege de wolkschaduwen, dat aan de schilderijen van Rembrandt of Michel of Ruijsdael doet denken.”
- 74 „Le salon du Bébé”, foto (Neg. AT), I, 127, 183:
„Reeds onderscheiden malen heb ik hier gesproken, zoowel in een vrij groot voor godsdienstige samenkomsten opzettelijk ingericht vertrek, als in bijeenkomsten, die men gewoon is 's avonds in de arbeiderswoningen te houden.” En verder: „ . . . waar ik gesproken heb dat is maar een eenvoudig groot vertrek, dat een 100-tal personen desnoods kan bevatten.” Dit lokaal heette in de volksmond „le salon du Bébé”. Het lag aan de rand van een buitenwijk, ten dage echter reeds dichter bebouwd. De juiste plaats wordt door een pijl aangeduid.
- 75 „Le salon du Bébé”, foto (Neg. AT).
Op onze dagen heeft men van het vroegere „salon du Bébé”, in de rue Dubois, twee arbeiderswoningen gemaakt door het „vrij groot vertrek”, waarover Vincent schreef, door een tussenmuur in twee kleinere ruimten te verdelen. Om tot elk hiervan afzonderlijk toegang te verschaffen, heeft men van de vroegere ingang twee deuren gemaakt, met elk een aparte stoep, zoals men duidelijk bemerkt op de foto.
- 76 „Marcasse” (Schacht 7), foto (Neg. AT).
Vincent schreef: „Niet lang geleden heb ik een zeer interessanten tocht gemaakt, ben toen n.l. 6 uur lang in een mijn geweest. En wel in een van de oudste en gevaarlijkste mijnen van den omtrek, Marcasse genaamd. Die mijn staat in slechten naam vanwege dat er velen in omkomen, hetzij bij het afdalen of naar boven gaan, of door stiklucht of gasontploffingen, of door het water in den grond, of door het instorten van verouderde gangen enz.” . . . „Zoo gingen wij samen naar beneden, 700 meters diep ditmaal, en gingen tot in de meest verborgen hoeken in die onderwereld.” (I, 129, 186).
- 77 „L'Agrappe”, foto (Neg. AT).
Deze koolmijn, gelegen op het grondgebied van Frameries, staat bekend als een van de gevaarlijkste uit de hele Borinage. De grauwwuorontploffingen, die er in de loop van de tijden plaats hadden, zijn haast niet meer te tellen. In de streek heten sommige ouderen van dagen haar zonder meer „de doodskist” of „het massagraf”. Gedurende Vincents' verblijf aldaar deed zich eens te meer een ramp van die aard voor en onderscheidde hij zich door zijn bijna bovenmenselijke inspanningen om de gewonden te verplegen en de nood in de getroffen mijnwerkersgezinnen te lenigen.
- 78 Het huis van Denis, foto (Neg. AT).
Aanvankelijk ging Vincent in de kost bij Jean-Baptiste Denis, wiens huisje eigenlijk gelegen was in de rue du Petit Wasmes, zoals Vincent zelf berichtte onderaan een van zijn brieven uit de Borinage (I, 129, 188). Later verhuisde Jean-Baptiste Denis echter naar de tegenwoordige rue Wilson, waar men een gedenksteen in de gevel heeft aangebracht, tussen het venster en de deur.

- 79 „Le Sac" (Schacht 1), foto (Neg. AT).

Achter het huisje van Denis ligt de koolmijn „Le Sac", die men in de streek gewoon „Schacht 1" noemt. Vincent dwaalde er voortdurend rond tijdens zijn huisbezoeken aan de mijnwerkersgezinnen.

- 80 Het huisje van Decrucq, foto (Neg. AT).

Na een tijd lang bij Jean-Baptiste Denis in de kost te zijn geweest, nam Vincent, in de zomermaanden — Augustus — van 1879 zijn intrek elders. Theo bracht hij hiervan zonder enige commentaar als volgt op de hoogte: „Ben op 't oogenblik aan onderstaand adres: „M. Frank, Evangéliste à Cuesmes (près de Mons) au Marais" (I, 131, 190). Nadat de Evangelist Frank dit huisje verlaten had, ging de familie van de mijnwerker Charles Decrucq er onder dak. Een jaar later schreef Vincent dan ook onderaan een brief van 20 Augustus 1880: „Vincent chez Charles Decrucq, Rue du Pavillon 3, Cuesmes" (I, 134, 201). De nadere toelichting „au Marais" bleek allerminst figuurlijk bedoeld. Sindsdien was het huisje van Decrucq zó diep weggezakt in dit moeras, dat de achtergevel een hoek van 60 graden vormde met de grond en slechts overeen d kon blijven dank zij sterke steunberen van ongeveer 1 meter basis. Ter gelegenheid van de pas gesloten Van Gogh-tentoonstelling te Bergen werd het huisje wat opgeknapt.

- 81 Mijnwerker, foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Borinage, zwart krijt, potlood, pen, was en wit gehooagd, 49,5 x 27,5.
RKM.

Etten 12 april 1881 - 31 december 1881

- 82 Inschrijving van de familie Van Gogh-Carbenitus, foto (Neg. AT).

Gemeente-Archief, Etten, Bevolkingsregister 1870-1880, folio 194.

Ds. Theodorus van Gogh, met zijn familie, werd ingeschreven op 22 Oktober 1875.

- 83 Schrapping van de familie Van Gogh-Carbenitus, foto (Neg. AT).

Gemeente-Archief, Etten, Bevolkingsregister 1880-1890, folio 223.

Ds. Theodorus van Gogh, wonende Dorp A 223, werd met zijn familie afgeschreven voor Nuenen, N.-B., op 4 Augustus 1882.

Vincent-Willem van Gogh, kunstschilder, werd ingeschreven op 19 Augustus 1881, doch was sinds de vorige dag, 18 Augustus 1881, in Etten gevestigd, althans officieel, aangezien het aldus in het register van de Burgerlijke Stand opgetekend werd. Uit de Br. weten wij nochtans, dat hij er reeds op de 12e April naartoe ging, komende van Brussel. Op 20 Juli 1882 werd hij te Etten afgeschreven voor Den Haag, waar hij ook weer veel vroeger gevestigd was, nl. sedert 31 December 1881.

- 84 Kerk en Pastorie te Etten, tekening door Vincent van Gogh, Etten 1881, potlood, 9 x 17,5, afb. uit de Br. V. W. v. G.

- 85 De Pastorie van Etten, foto (Neg. AT), tekening door Vincent van Gogh, Etten 1881, pen, 9 x 14.
PV

- 86 Protestantse kerk te Etten, foto (Neg. AT).

Van de twee gebouwen, destijds door Vincent getekend, bestaat nog enkel de kerk. Konfrontatie van tekening met werkelijkheid toont de bijzondere zin voor vereenvoudiging en samenvatting van Vincent aan.

Den Haag 31 december 1881 - september 1883

- 87 Vincent's atelier, tekening door Vincent van Gogh, Den Haag, April 1882, pen, 3,8 x 11,1, 195, 364, afb. uit de Br. V. W. v. G.

Over dit atelier had Vincent het in zijn kommentaar bij de waterverftekening „Soepverkoopen in Volksgaarkeuken”.

- 88 Blekerij op Scheveningen, tekening door Vincent van Gogh, Den Haag, Juli 1882, pen, 5,5 x 14,5, I, 220, 425, afb. uit de Br. V. W. v. G.

- 89 Blekerij op Scheveningen, foto (Neg. AT), schilderij door Vincent van Gogh, Den Haag, Juli 1882, akwarel op grof torchon, 32 x 54, op verso: schets van vrouwekop, I, 220, 424. Verz. A. Buysman, Noordwijk aan Zee.

Dit werk hoorde vroeger toe aan Margo Begemann, die het van Vincent ten geschenke kreeg ten tijde, dat zij met hem bevriend was.

- 90 Strand van Scheveningen, tekening door Vincent van Gogh, Den Haag, Augustus 1882, pen, 6,5 x 10, II, 222, II, afb. uit de Br. V. W. v. G.

- 91 Strand van Scheveningen, tekening door Vincent van Gogh, Den Haag, Augustus 1882, pen, 5 x 9, II, 224, 16, afb. uit de Br. V. W. v. G.

- 92 Strand van Scheveningen, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Den Haag Augustus 1882, olie op doek op karton, 34,5 x 51, II, 226, 19. Verz. Mej. Dr. E. Ribbius Peletier, Amsterdam (in bruikleen bij het Stedelijk Museum, Amsterdam).

- 93 Strand van Scheveningen, tekening door Vincent van Gogh, Den Haag, Augustus 1882, pen, 15 x 9,5, II, 231, 36, afb. uit de Br. V. W. v. G.

- 94 Strand van Scheveningen, tekening door Vincent van Gogh, Den Haag, herfst 1882, pen, 8,5 x 6, II, 236, 46, afb. uit de Br. V. W. v. G.

- 95 Strand van Scheveningen, tekening door Vincent van Gogh, Den Haag, herfst 1882, pen, 4,5 x 9,5, II, 237, 46, afb. uit de Br. V. W. v. G.

- 96 Vincent's perspectiefraam, tekening door Vincent van Gogh, Den Haag, Augustus 1882, pen, 5,5 x 11, II, 223, 13, afb. uit de Br. V. W. v. G.

Dit perspectiefraam vervaardigde Vincent naar de oorspronkelijke idee en het primitieve voorbeeld van een grote meester in het vak: Dürer.

- 97 Dürer's perspectiefraam, foto (Neg. AT), tekening door Albrecht Dürer.

Vincent stelde het ten dienste van het plein-airisme, terwijl Dürer het uitsluitend benutte op atelier.

- 98a „Soepverkoopen in volksgaarkeuken”, tekening door Vincent van Gogh, Den Haag, Maart 1883, pen, 6,5 x 10, II, 271, 134, afb. uit de Br. V. W. v. G.

- 98b „Soepverkoopen in volksgaarkeuken”, tekening door Vincent van Gogh, Den Haag, Maart 1883, pen, 9,5 x 10, II, 273, 138, afb. uit de Br. V. W. v. G.

- 99 „Soepverkoopen in volksgaarkeuken”, tekening door Vincent van Gogh, Den Haag, Maart 1883, pen, 6 x 10, II, 272, 137, afb. uit de Br. V. W. v. G.
- 100 „Soepverkoopen in volksgaarkeuken”, foto (Neg. AT), akwarel door Vincent van Gogh, Den Haag, maart 1883, potlood, bergkrijt, dekverf, wit gehooagd, 34 x 49, II, 271, 234 (met schets), II, 272, 136-137 (met schets), II, 273, 139 (met schets).
Verz. A. Nijstad, Lochem Den Haag.
- 101 Portret van A. Mauve, foto (Neg. AT).
Te Etten kreeg Vincent het gevoel, dat hij sneller vorderen zou door wat onderricht van een reeds gevestigd kunstenaar. Met dit doel trok hij naar Den Haag, waar Anton Mauve woonde, die een neef van hem was. De ouders doorzag ongelukkig niet wat de zeer persoonlijk aangelegde jongere nastreefde en tussen hen kwam het spoedig tot een botsing. Na Mauve's dood, in het voorjaar van 1888, droeg Vincent, te Arles, aan de nagedachtenis van de Haagse schilder een van zijn mooiste doeken op.
- 102 Portret van G. H. Breitner, foto (Neg. AT).
In Den Haag maakte Vincent kennis met „Breitner, een jong schilder” (I, 174, 313, 13 Febr. '82). Gedurende enige tijd gingen zij samen uit schetsen. Later bleek nochtans, dat Breitner geen oog of gevoel had gehad voor Vincent's genie.
- 103 Portret van J. H. Weissenbruch, foto (Neg. AT).
Van in zijn vroegste brieven aan Theo getuigde Vincent steeds van een grote bewondering voor het werk van J. H. Weissenbruch. In Den Haag maakte hij nu persoonlijk kennis met deze kunstenaar. „... en van de schilders ontmoette ik (de vroolijke) J. Weissenbruch ...”, berichtte hij zijn broer (I, 162, 276). Nadien bezocht Weissenbruch op zijn beurt Vincent (I, 174, 313) en waardeerde oprecht diens tekeningen (I, 175, 314). Van Weissenbruch had Vincent intussen wel een en ander afgekeken, naar hij zelf bekende (I, 195, 363). Later velde Weissenbruch een bemoedigend oordeel over de grote Sorrow (I, 195, 366). De houding van Weissenbruch tegenover de autodidakt Vincent stemt over heel de lijn sympathiek.
- 104 Portret van H. J. van der Weelen, foto (Neg. AT).
Op het einde van 1882 kreeg Vincent het bezoek van de schilder Van der Weelen, op wiens atelier hij tevoren eens geweest was (II, 246, 68). Ook Van der Weelen moedigde Vincent aan en tussen beiden ontstonden hartelijke betrekkingen (II, 250, 79 en II, 275, 144), zodat Van der Weelen meermaals terugkwam (II, 280, 159) en Vincent „veel moed gaf” (II, 318, 257). Gedurende zijn Haagse tijd heeft Vincent aan Van der Weelen beslist iets gehad.

Drente september 1883 - 1 december 1883

Nuenen 1 december 1883 - 27 november 1885

- 105 Inschrijving en schrapping van de familie Van Gogh-Carbentus, foto (Neg. AT).
Gemeente-Archief, Nuenen, Bevolkingsregister 1882, folio 112 & 133.
Ds. Theodorus van Gogh, komende van Etten en Leur, vestigde zich te Nuenen als Nederlands Hervormd predikant op 4 Augustus 1882, doch werd er pas ingeschreven op 7 Augustus 1882. Op 26 Maart 1885 werd hij afgeschreven tengevolge van zijn overlijden. Anna Cornelia Carbentus, zijn echtgenote, werd ingeschreven op dezelfde datum, doch afgeschreven op 30 Maart 1886 naar Breda.
Vincent-Willem van Gogh, schilder, vestigde zich te Nuenen op 6 Oktober 1884, komende van

Den Haag, en werd ingeschreven op 11 Oktober 1884. Hij werd afgeschreven, toen hij op het „Heiënd“ woonde, de 23e November 1885 voor Antwerpen. Waarom hij pas op 11 Oktober 1884 officieel te Nuenen werd ingeschreven, laat zich nog moeilijk achterhalen. Mogelijk had hij verwaarloosd zich vroeger in Den Haag te laten af- en daarna te Nuenen te laten inschrijven. Het is immers een feit, dat hij reeds op 1 December 1883 uit Drente in de pastorie te Nuenen aanlandde en er bleef. Anderzijds is het ongetwijfeld een fout van onoplettendheid bij de ambtenaar van de burgerlijke stand geweest Vincent op 30 Mei in plaats van op 30 Maart te laten geboren worden! Deze onnauwkeurigheid werd echter tweemaal begaan: de eerste keer op folio 112, de tweede keer op folio 133. Aanvankelijk, op 11 Oktober 1884, was Vincent ingeschreven bij zijn ouders als . . . zoon. Nadien werd hij evenwel op het „Heiënd“ ingeschreven als . . . hoofd. Als alleenstaande persoon betitelde men hem . . . gezinshoofd! Deze verhuizing was het gevolg van de moeilijkheden tussen de kunstenaar en zijn familie. Tenslotte blijkt uit dit register ook nog, dat Vincent zich reeds enige dagen vóór zijn vertrek naar Antwerpen liet afschrijven.

- 106 Herdenkingsmonument, foto (Neg. AT).

Bestemd om reeds op 29 Juli 1930, de 40e verjaring van de sterfdag van de artist, te worden onthuld, kon daartoe pas later worden overgegaan, en dan, tengevolge van de ontoereikende geldelijke middelen voor een groots gedenteken, enkel met een zeer eenvoudige rondskulptuur van de bekende Amsterdamse beeldhouwer Hildo Krop.

- 107 Het kerkje te Nuenen, foto (Neg. AT), schilderij door Vincent van Gogh, Nuenen Januari 1884, olie op doek, 41 x 32, II, 355, 380 (met schets op II, 355, 381).

PV.

- 108 Het kerkje te Nuenen, tekening door Vincent van Gogh, Nuenen, Januari 1884, pen, 4,5 x 3,5, II, 355, 381, afb. uit de Br. V. W. v. G.

- 109 Het kerkje te Nuenen, foto (Neg. AT).

Onverwijd treffen ons in het schilderij enige afwijkingen van de werkelijkheid, die zich onmogelijk op rekening laten boeken van onkunde of slordigheid, maar integendeel een bepaalde intentie verraden: ¹⁾ in de onderlinge verhoudingen tussen het portaal en de voorgevel van het achthoekig gebouw; ²⁾ links naast de voorgevel rijst een boom op, waarvan de stam zich ter hoogte van het portaal splitst in twee takken, wat men op het schilderij ontwaart ter hoogte van de beneden-dakrand.

- 110 Weaver, foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Nuenen, Mei 1884, pen en potlood, 27 x 40, II, 357, 383 en II, 358, 387.

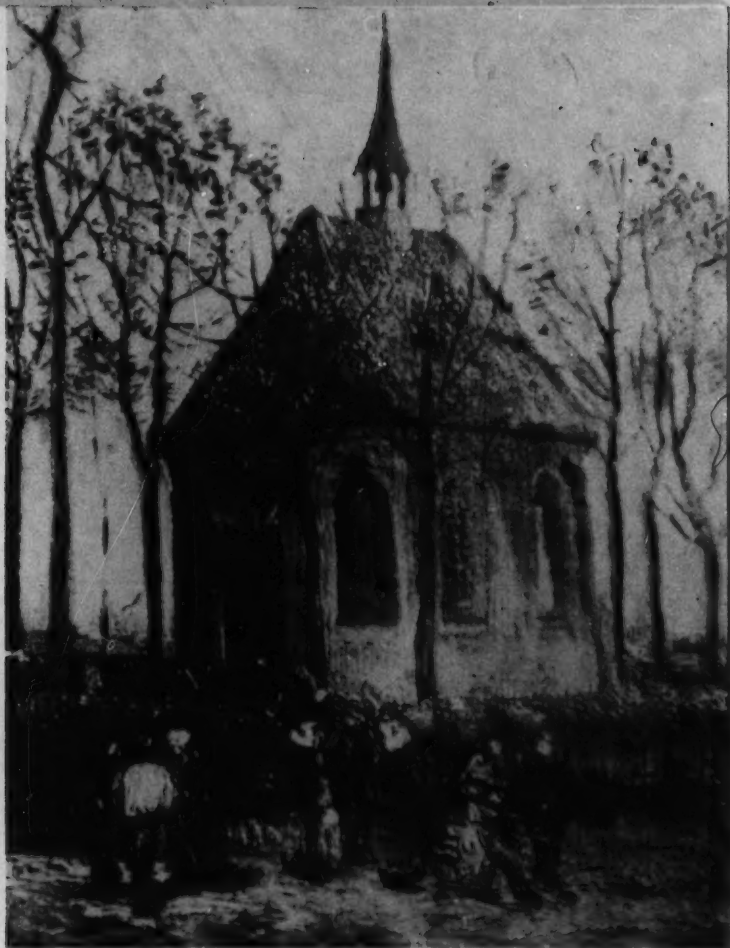
V. W. v. G.

Reeds tijdens zijn Evangelisten-eksperiment in de Borinage had Vincent geschreven, dat hij een grote sympathie koesterde voor mijnwerkers en wevers en dat hij zich gelukkig zou achten indien hij ze eenmaal zou kunnen tekenen (I, 136, 206-207).

- 111 Wevershuls, foto (Neg. AT).

In deze kleine hoeve, gelegen temidden van de velden, op een paar kilometers van de Nuenense dorpskom, woonde de wever Jan Dekkers, door Vincent herhaaldelijk geportretteerd in zijn getouw. Het vertrek, waar Dekkers arbeidde, bestaat nog en ook het betrekkelijk kleine venster, dat uitzicht geeft op de omgeving en door Vincent werd gesuggereerd, doch het weefgetouw is er uit verdwenen. De hulsarbeid loonde niet meer . . .

107

108

- 112 Wever aan de haard, foto (Neg. AT).

Interieur van Jan Dekkers' woonst. Men herkent hem van sommige door Vincent gemaakte weversstudies. De typische gelaatstreken van deze man heeft Vincent wel bijzonder markant getroffen, dat men ze, rekening houdend met de opzettelijk rudimentaire voorstelling, bij confrontatie met dit rustig profiel waar bevindt.

- 113 Laantje bij Nuenen, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Nuenen, Oktober 1884 (en Parijs 1886), olie op doek, 78 x 97,5, L.o.: Vincent, II, 383, 440 (met schets).
Museum Boymans, Rotterdam.

Op uitnodiging van Vincent kwam Van Rappard eind Oktober 1884 gedurende veertien dagen naar Nuenen, waar hij in de pastorie de gast was van Vincent en diens ouders. In de loop van deze twee weken ondernamen de beide vrienden lange wandeltochten in de omgeving van Nuenen en van één dezer uitstappen bracht Vincent een herfstlandschap mede, dat hij later, te Parijs, opwerkte met enige lichtere toetsen, eigen aan zijn toenmalig palet-in-volle-opklaring.

- 114 Laantje bij Nuenen, tekening door Vincent van Gogh, Nuenen, Oktober 1884, pen, 10 x 13,5, II, 383, 440, afb. uit de Br.
V. W. v. G.

- 115 Portret van Van Rappard, foto (Neg. GA).

Na zijn avontuur in de Boringe, ontmoette Vincent te Brussel ridder Anton van Rappard, waarmede hij bevriend bleef tot aan zijn vertrek uit Nuenen naar Antwerpen in het najaar van 1885. Aan deze kameraadschap herinnert een korrespondentie, waarvan niet minder dan 58 brieven bewaard bleven.

- 116 Winter, foto (Neg. AT), schilderij door Vincent van Gogh, Nuenen, Januari 1885, olie op doek op hout, 59 x 78, II, 394, 467, een schets van dit schilderij bevindt zich in de Verz. Br. verkeerdelijk bij II, 385, 444, November 1884. Verz. Erven H. P. Bremmer, Den Haag, (in bruikleen bij Centraal Museum, Utrecht).

- 117 Winter, tekening door Vincent van Gogh, Nuenen, Januari 1885, zwart krijt, 6 x 10, II, 385, 444 (Nov. '84), afb. uit de Br.
V. W. v. G.

- 118 Winter, foto (Neg. AT).

In de loop van de 73 jaren, die ons scheiden van het ogenblik, waarop Vincent, in Januari 1885, zijn wintergezicht van de pastorietaan realiseerde, moge er heel wat veranderd zijn, toch is ook nog ruimschoots genoeg aanwezig om schilderij en realiteit te confronteren. Tengevolge van de grotere omvang, die boom en gewas sindsdien op dezelfde plaats hebben ingenomen, bemerkt men, uiterst rechts op het fotografisch beeld, in de linkerhoek van de tuin, het houten poortje niet meer, dat in het schilderij speciaal beklemtoond werd. Niettemin is het er nog altijd.

- 119 De pastorietaan, foto (Neg. GA).

Hetzelfde hoekje van de tuin, doch in de zomer.

- 120 Achter de heggen, foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Nuenen, Maart 1884, pen en oost-indische inkt, 40 x 53, II, 364, 406.
Rijksmuseum, Amsterdam (in bruikleen bij Stedelijk Museum, Amsterdam).

- 121 Herfstlandschap met vier bomen, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Nuenen, November 1885, olie op doek, 64 x 89, III, 431, 80-81.
RKM.

Chronologisch staat het werk onder dit nummer niet op de juiste plaats, aangezien het pas anderhalf jaar later, in November 1885, geschilderd werd. Wij lassen het evenwel hier in terwile van de dokumentarische samenhang met de voorgaande nummers.

122 Tuinpoortje, foto (Neg. AT).

Langs dit poortje, dat voorkomt op het schilderij „Winter” en op de tekening „Achter de heggen”, begaf de kunstenaar zich naar de velden, die achter de pastorietuin lagen en herhaaldelijk door hem in zijn werk werden weergegeven. Men denke o.a. maar aan de oude toren, die vanwege zijn bouwvalligheid werd neergehaald, en aan de verkoping van de kruisen, die op het kerkhof hadden gestaan. Hier ziet men dit poortje echter van de tegenovergestelde zijde, d.w.z. langs de buitenkant van het eigendom.

Ongeveer op deze plaats, met de rug naar de boom, stond Vincent toen hij het „Herfstlandchap met vier bomen” maakte. Dit wordt nl. aangetoond door de weg op de tekening „Achter de Heggen”. Daar ontwaart men deze bomen ter rechterzijde. Wanneer men het „Herfstlandchap met vier bomen” aanschouwt, krijgt men de indruk, dat Vincent zich op de normaal vereiste afstand van zijn model bevond. Doch zóveel (wat men in de schildersvaktaal heet) „recul”, kon hij onmogelijk nemen, aangezien deze bomen op maximum halve hoogte, dus nauwelijks één vierde deel van de noodzakelijke afstand, stonden van de plaats, waar hij zich — omdat het niet anders kon — had opgesteld. Dat men hiervan helemaal niets merkt noch gevoelt bij de beschouwing van het schilderij, pleit ongetwijfeld voor een veel sterkere stielkennis en technisch grotere vaardigheid dan de meeste Van Gogh-auteurs vermoeden.

123 Watermolen, foto (Neg. AT), schilderij door Vincent van Gogh, Nuenen, November 1884, olie op doek op hout, 45 x 58, II, 385, 447 en II, 386, 448.

Vh. verz. Tabingh Suermondt, Velp.

124 Watermolen, foto (Neg. AT).

Een typisch voorbeeld van persoonlijke interpretatie wordt dit schilderij van Vincent, wanneer men het vergelijkt met de werkelijkheid, die nochtans tenvolle gerespecteerd werd. Het trapje uiterst links werd pas later verplaatst.

125 Het station van Eindhoven, foto (Neg. AT), schilderij door Vincent van Gogh, Nuenen, 1884, olie op doek, 15 x 26, PV.

Dit werkje was in het bezit van Anton Kerssemakers, die het van Vincent gekregen had.

126 Portret van Kerssemakers, foto (Neg. AT).

Nuenen ligt op ongeveer zes kilometer van Eindhoven, waar Vincent vier leerlingen opleidde, nl. de rentenierende ex-goud- en zilversmid Hermans, de leerlooier Kerssemakers, de spoorwegbediende Van de Wacker en de zoon van de sigarenbandjesdrukker Gestel. Kerssemakers zit voor de schildersezel in zijn atelier, van waaruit Vincent het station te Eindhoven bij sneeuwweer schilderde. Dit station bestaat niet meer. Op de plaats, waar het zich destijds bevond, verrijst thans het monument van Philips.

127 Kerssemakers' woning, foto (Neg. AT).

Het atelier, van waaruit Vincent het station van Eindhoven schilderde, bevond zich links van het hoofdgebouw en is aangeduid met een pijl.

128 Briefkaart, foto (Neg. AT).

Vincent laat weten, dat hij niet kan komen schilderen, omdat hij een paar studies van „het aardappelzetten” onder handen heeft. R.o.: penneschets van de studies.

129 Gennepermolen, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Nuenen, November 1884, olie op doek op karton, 87 x 151.

Vh. verz. Staib, Rotterdam.

130 Gennepermolen, foto (Neg. AT).

Deze ook nog bestaande, maar in verval geraakte watermolen te Eindhoven schilderde Vincent in gezelschap van Kerssemakers, precies op dezelfde plaats, waar de foto genomen werd.

- 131 De aardappeleters, tekening door Vincent van Gogh, Nuenen, April 1885, pen, 5 x 8,5, III, 399, 12, afb. uit de Br. V. W. v. G.
- 132 De aardappeleters, tekening door Vincent van Gogh, Nuenen, April 1885, pen, 6,5 x 9, III, 405, 25, afb. uit de Br. V. W. v. G.
- 133 De aardappeleters, foto (Neg. GA), geschilderd ontwerp door Vincent van Gogh, Nuenen, April 1885, olie op karton, 33,5 x 45, III, 398, 10. V. W. v. G.
- 134 De aardappeleters, foto (Neg. RKM), geschilderde schets door Vincent van Gogh, Nuenen, April 1885, olie op hout, 72 x 93, III, 399, II (met schets). RKM.
- 135 De aardappeleters, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Nuenen, April 1885, olie op doek, 82 x 114, gesigneerd op rug van stoel links, III, 404-406, 21-29 (met schets). V. W. v. G.
- 136 De aardappeleters, kleurreproductie naar dit schilderij.
- 137 De aardappeleters, foto (Neg. RKM), lithografie door Vincent van Gogh, Nuenen, April 1885, 26,5 x 30,5, L.o.: Vincent (spiegelschrift), III, 400, 13-15; III, 401, 16-17; III, 402, 18; III, 405, 25; IV, R51a, 123; IV, R52, 124; IV, R53, 126; IV, R57, 132.

Uit Vincent's Hollandse tijd zijn 9 lithographiën bekend. Zij werden gemaakt in de steendrukkerij Gestel te Eindhoven naar de definitieve versie van de aardappeleters (V. W. v. G.)

Zij waren bedoeld als de eerste van een reeks lithographiën met motieven uit het boerenleven. Vincent stuurde een afdruk aan Rappard, die de kompositie op onaangenaam-scherpe wijze kritiseerde. Tussen de twee vrienden had dit een verwijdering voor gevolg, die langer dan een maand duurde.

- 138 Vincent over zijn aardappeleters, foto (Neg. AT).
Aan Theo schreef Vincent wat hij met zijn aardappeleters precies had nagestreefd (III, 404, 22, 31 April 1885).
- 139 Schafrath's huis, foto (Neg. AT).
Na herhaalde twistgesprekken met zijn vader verliet Vincent de pastorie, waar hij tot dan in een achterhok zijn studies van boeren- en boerinnenkoppen had gemaakt. Van stonde aan vestigde hij zijn werkplaats in het huis van de Rooms-katholieke koster Schafrath. Daar schilderde hij zijn vermaarde aardappeleters.
- 140 In de drukkerij Gestel, foto (Neg. AT).
In het niet meer bestaande lithographen-atelier met hoge vensters tekende Vincent zijn aardappeleters op steen.
- 141 De pastorie te Nuenen, foto (Neg. AT); tekening door Vincent van Gogh, Nuenen, herfst 1885, pen en potlood, 7,5 x 10.
Verz. Ds. em. J. P. Scholte-Van Houten, Lochem.
- 142 De pastorie te Nuenen, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Nuenen, herfst 1885, olie op doek, 33 x 43. V. W. v. G.
- 143 De pastorie te Nuenen, foto (Neg. AT).
Opgeïrokken in 1776, zoals het in de gevel verankerde jaartal aangeeft, was het gebouw, waar Vincent van December 1883 tot November 1885 bij zijn ouders verbleef, in staat van verval geraakt. Konfrontatie tussen schilderij en tekening enerzijds en realiteit anderzijds toont op overtuigende wijze aan met welk sterk persoonlijk uitdrukkingsvermogen Vincent toen reeds begaafd was.

- 144 De pastorie te Nuenen, foto (Neg. GA).
Nadat het gebouw grondig gerestaureerd werd, kon het voor een jaar als historisch monument ingehuldigd worden.
- 145 De pastorie te Nuenen, foto (Neg. GA).
De pastorie gezien van uit de tuin, met rechts naast de achtergevel het kleine gebouwtje, dat Vincent gedurende een tijdje als atelier gebruikte.
- 146 Gedenksteen, foto (Neg. AT).
28 jaar geleden werd aan de gevel van het achtergebouwtje een kleine gedenkplaat aangebracht.
- 147 De pastorietaal, foto (Neg. AT), schilderij door Vincent van Gogh, Nuenen, Oktober-November 1885, akwarel, 36 x 49, III, 430, 78-79.
Verz. Erven H. P. Bremmer, Den Haag.
- 148 Vijver in pastorietaal, foto (Neg. GA).
Het vijvertje ligt er nog steeds te dromen zoals driekwart eeuw geleden. Alleen is het oude, bonkige kerkje in de Akkers, zoals de velden daarachter heten, gesloopt en zijn de bomen en struiken sindsdien hoog opgeschoten.
- 149 Vijver in pastorietaal, foto (Neg. GA).
Het vijvertje, gezien uit de tegenovergestelde richting met de pastorie op de achtergrond, zoals Vincent het eveneens aanzette.
- 150 Vogelnest, foto (Neg. AT), tekening door Vincent van Gogh, Nuenen, September 1885, potlood, 9 x 11,5, III, 425, 65, afb. uit de Br.
V. W. v. G.
- 151 Vogelnesten, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Nuenen, Oktober 1885, olie op doek, 38,5 x 46,5, II, 425, 539.
V. W. v. G.
- 152 Vogelnesten, foto (Neg. RKM), schilderij door Vincent van Gogh, Nuenen, Oktober 1885, olie op doek, 33 x 42, II, 425, 539.
RKM.
- 153 Vogelnesten, foto (Neg. AT), schilderij door Vincent van Gogh, Nuenen, Oktober 1885, olie op doek op karton, 43 x 57, II, 425, 539.
Verz. Mr. J. van der Meulen, Den Haag (in bruikleen bij Gemeentemuseum, Den Haag).
Dat vogelnesten voor Vincent van zijn jeugd tot aan zijn dood, een symbolische kracht bezaten en dito rol vervulden, laat zich niet in twijfel trekken. Toen hij zijn broer Theo en zijn schoonzuster Jo, met hun kort tevoren geboren zoontje, bij hun bezoek te Auvers-sur-Oise, aan de trein afhaalde, had hij voor zijn kleine neef, petekind en naamgenoot als speelgoed een vogelnestje meegebracht (I, XLVIII).
- 154 Het gele Huis te Arles, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Arles, September 1888, olie op doek, 76 x 94, III, 534, 165; III, 543, 195.
V. W. v. G.
Te Arles ging Vincent's droom, eindelijk een eigen nestje te hebben, in vervulling, ongelukkig niet voor lang.

Antwerpen 27 november 1885 - 28 februari 1886

- 155 Aanvang en slot van de eerste brief uit Antwerpen, foto (Neg. AT), III, 436, 107 en III, 436, 108.
V. W. v. G.

Men lette op het verschil van geschrift tussen begin en slot van dezelfde brief.

- 156 Zelfportret, foto (Neg. AT), schilderij door Vincent van Gogh, Antwerpen December 1885, olie op doek, 46 x 38.
V. W. v. G.
- 157 Zelfportret, foto (Neg. AT), schilderij door Vincent van Gogh, Antwerpen December 1885, olie op doek, 27 x 19.
V. W. v. G.
- 158 Zelfportret, foto (Neg. AT), tekening door Vincent van Gogh, Antwerpen 1885, zwart krijt, 19,5 x 11.
V. W. v. G.
- 159 Zelfportret, foto (Neg. AT), tekening door Vincent van Gogh, Antwerpen 1885, zwart krijt, 19,5 x 11.
V. W. v. G.

In de Scheldestad tekende en schilderde de kunstenaar dus vier zelfportretten. Tevoren had hij, voor zover we weten, slechts één enkele maal een zelfportret gemaakt, nl. te Nuenen. Tijdens een brand werd het zwaar gehavend. Waarschijnlijk hield deze plotse belangstelling voor zijn uiterlijk verband met Vincent's physionomie als spiegel van zijn onrustwekkende fysieke toestand (Cfr. Tralbaut, M. E., *Nouveaux apports à la connaissance de la santé, de la maladie et de la mort de Vincent van Gogh, Aesculape, 40e année, Paris, décembre 1957, avec 23 ill., p. 32.*

- 160 Portret van Vincent van Gogh, foto (Neg. AT), akwarel door H. M. Levens (Engelsman).
Toen Vincent vanaf 18 Januari tot einde Februari 1886 de leergangen ging volgen aan de Akademie te Antwerpen, kwam hij er in betrekking met deze Engelse schilder. Het originele werkje bestaat blijkbaar niet meer. Nadat het in 1893 werd opgenomen in het Van Gogh-nummer van het Vlaamse tijdschrift „Van Nu en Straks”, met een inleiding van Prof. Henri van de Velde, verdween het uit de circulatie. Het was de eerste maal, dat Vincent geportretteerd werd door een ander schilder.
- 161 Verblijf, foto (Neg. AT).
Gedurende de drie maanden, die Vincent te Antwerpen doorbracht, woonde hij er op een achterkamertje van de tweede verdieping in het nummer 194 (thans 224) aan de Lange Beeldekensstraat.
- 162 Gedenksteen, foto (Neg. AT).
Aan de gevel van dit huis werd een gedenksteen aangebracht.
- 163 Achterkanten van oude huizen, foto (Neg. AT), schilderij door Vincent van Gogh, Antwerpen, eind November of begin December 1885, olie op doek, 44 x 33,5, III, 438, 110.
V. W. v. G.
- 164 Achterkanten van oude huizen, foto (Neg. AT).
Vincent maakte zijn schilderij van uit een achterraam tussen de eerste en de tweede verdieping, zoals de opname van de onderhavige foto bewijst.
- 165 Het Steen, foto (Neg. AT), tekening door Vincent van Gogh, Antwerpen, December 1885, pen gehooft met kleurpotlood, 13 x 21.
V. W. v. G.
- 166 Het Steen, tekening door Vincent van Gogh, Antwerpen, December 1885, zwart krijt gehooft met kleurpotlood, 9,5 x 16,5, afb. uit de Br.
V. W. v. G.

Ongewild leverde Vincent met deze tekeningen een waardevolle bijdrage tot de ikonografie van Antwerpen, aangezien hij dit historisch monument tekende op een ogenblik, dat men de vaargeul ernaast pas had gedempt. Kort nadien zou de omgeving er grondige wijzigingen ondergaan tengevolge van de nieuwe kaalmuur.

167 Het Steen, foto (Neg. AT).

Deze fotografische opname dagtekent van rond hetzelfde tijdstip, dat Vincent zijn tekening maakte. Konfrontatie tussen tekening en fotografie laat eens te meer toe Vincent's respekt voor de realiteit aan de tand te voelen. Typische bijzonderheid: de belangstelling voor lantaarnpalen, die Vincent reeds vroeger aan de dag legde — men denke maar aan een van zijn allervroegste tekeningen, nl. aan de Lange Vijverberg in Den Haag —; nu te Antwerpen ook weer liet waarnemen in zijn schilderij „De Kaai” en later nog vaak zou demonstreren — men denke maar aan meerdere gezichten te Parijs — is ook hier aanwezig!

168 Het Steen, foto (Neg. AT).

Toevallig schilderde, kort vóór Vincent's aankomst te Antwerpen, Edward Tjick, een bloedverwant van de verhandelaar, waar Vincent zijn kleuren en penselen kocht, hetzelfde Steen van op dezelfde plaats. Konfrontatie tussen tekening en schilderij laat nogmaals toe de haarscherpe juistheid van Vincent's arendsblik na te gaan.

169 Grote Markt, foto (Neg. AT), tekening door Vincent van Gogh, Antwerpen, December 1885, zwart krijt op Ingres, 22,5 x 30, III, 441, 117 (19 December 1885).

V. W. v. G.

In het middelste, historische gebouw, aangeduid met een pijl en genaamd „Huis Winkler”, was ten tijde van Vincent's verblijf te Antwerpen, 's avonds van 20 tot 22 uur, een tekenclub (avondkursus) gevestigd, waar hij zelf ook ging werken toen hij zich aan de Akademie had laten inschrijven. Deze tekening maakte hij evenwel vóór die tijd, nl. vrij kort na zijn aankomst te Antwerpen, zoals blijkt uit de briefwisseling met Theo.

170 Grote Markt, foto (Neg. AT).

Deze fotografische opname dagtekent van enige jaren vóór Vincent's aankomst te Antwerpen. De puntgeveltjes van het hoekhuis waren toen nog in goede staat, terwijl zij in Vincent's tijd waren vervangen geworden door een eenvoudiger dak.

171 Grote Markt, foto (Neg. AT).

Deze fotografische opname dagtekent van 1958. Het dak van het hoekhuis, zoals Vincent het in 1885 tekende, werd gerestaureerd in zijn oorspronkelijke staat, met een paar puntgeveltjes. Alzo heeft Vincent onwillekeurig bijgedragen tot de ikonografie van Antwerpen door in zijn vlugge, maar karakteristieke schets een toestand vast te leggen, die thans niet meer bestaat.

172 Toren van kathedraal, foto (Neg. AT), tekening door Vincent van Gogh, Antwerpen, December 1885, zwart krijt op Ingres, 30 x 22,5, III, 441, 117 (19 December 1885).

V. W. v. G.

De toren van de kathedraal, die Vincent op zijn tekening van de Grote Markt slechts schetsmatig aangaf, aangezien hij buiten zijn gezichtsveld viel, tekerde hij nog eens afzonderlijk. Niettegenstaande de vrij rudimentaire manier van tekenen — schijnbaar „on-af”, zoals hij het zelf meermaals bestempelde — komt de fijne gotische architectuur toch geheel tot haar recht.

173 Inschrijving bij de Akademie, foto (Neg. AT).

Archief Koninklijke Akademie voor Schone Kunsten, Antwerpen, Inschrijvingsregister 1885-1886.

Toen Vincent reeds ongeveer anderhalve maand te Antwerpen vertoefde, gevoelde hij de behoefte aan de Akademie te gaan studeren omdat hij dan de kosten voor model niet meer zelf moest dragen. Hij werd er ingeschreven onder nr 61.

174 Toegangkaart tot de Akademie, foto (Neg. AT).

V. W. v. G.

Verduidelijkt: voor de klas van antiek. Gesigneerd: Ph. Rombouts.

163

164

- 175 Eksamenuitslag, foto (Neg. AT).

Archief Akademie voor Schone Kunsten, Antwerpen. Verslagen der Prijskampen, 1885-1886.

In zijn zitting van Zaterdag, 3 April 1886, betreffende de 36 mededingers voor het hoger onderwijs, besluit de jury bij eenparigheid van stemmen Vincent terug te zenden naar het lager onderwijs. Op 33-jarige leeftijd, toen hij reeds een hele reeks onbetwistbare meesterwerken had voortgebracht, waaronder b.v. zijn thans wereldberoemde aardappeleters, werd Vincent teruggezonden naar de laagste klas, bij de beginnelingen van 13 tot 15 jaar. Rond hetzelfde tijdstip velde Vincent echter in zijn brieven over sommige van die akademiërs waarde-oordelen, die van oneindig gezonder inzicht in het wezen van de kunst getuigen dan de kortzichtige uitslag van deze jury.

- 176 Akademie, foto (Neg. AT).

Hoofdingang voor de leerlingen van het hoger onderwijs.

- 177 Akademie, foto (Neg. AT).

Zijningang voor de leerlingen van het lager onderwijs. Die is Vincent echter niet binnengestapt...

Parijs 20 februari 1886 - 2 februari 1888

Hoe Vincent zich zelf zag.

- 178 Zelfportret, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Parijs 1887, olie op karton, 41 x 32. Rijksmuseum Amsterdam (in bruikleen bij Stedelijk Museum, Amsterdam).

- 179 Zelfportret, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Parijs 1887, olie op doek, 44 x 37,5. V. W. v. G.

Hoe zijn Parijse tijdgenoten hem zagen.

- 180 Portret van Vincent van Gogh, foto (Neg. AT), schilderij door John P. Russell (Australiër), Parijs, 1886, olie op doek, 60 x 45. V. W. v. G.

Vincent kwam te Parijs in betrekking met Russell en bleef naderhand geregeld met hem korresponderen.

- 181 Portret van Vincent van Gogh, foto (Neg. AT), schilderij door Henri de Toulouse-Lautrec (Fransman), Parijs, pastel en akwarel, 54 x 45. V. W. v. G.

Toen Vincent in Maart 1886 op het atelier Cormon ging werken, ontmoette hij er Toulouse-Lautrec, waarmee hij bevriend bleef tot aan zijn dood.

Hoe Vincent's Parijse tijdgenoten zici, zelf zagen.

- 182 Zelfportret van Emile Bernard, foto (Neg. AT), schilderij door Emile Bernard, Bretagne, 1888, olie op doek, 46 x 55. R.o.: Emile Bernard 1888 à son copain Vincent, III, 545, 328; III, 553, 342. V. W. v. G.

Op de achtergrond: portret van Gauguin, in vooraanzicht, met Baskische muts.

- 183 Emile Bernard als inspiratiebron, foto (Neg. GA).

Voor zijn „Danszaal“ (Arles, Oktober-November 1888, 65' x 81, olie op doek) inspireerde Vincent zich klaarblijkelijk op een werk van Emile Bernard.

- 184 Zelfportret van C. Laval, foto (Neg. AT), schilderij door C. Laval, Martinique, 1888, olie op doek, 50 x 60. R.o.: à l'ami Vincent c. Laval 88, III, 562, 359 (met schets). V. W. v. G.

- 185 Zelfportret van C. Laval, foto (Neg. AT), tekening door Vincent van Gogh, Arles, November 1888, pen, 10 x 10, III, 562, 359, afb. uit de Br.
V. W. v. G.
- 186 Zelfportret van A. Guillaumin, foto (Neg. AT), schilderij door A. Guillaumin, Parijs, 1888, olie op doek, 60 x 50, L.o. gesigneerd, III, 604, 452.
V. W. v. G.

Hoe een Parijse tijdgenoot Theo zag.

- 187 Theo van Gogh, foto (Neg. GA), tekening door Meyer de Haan, Parijs, 1889, zwart krijt.
V. W. v. G.

Vóór zijn huwelijk had Theo een baardje. Zó zagen hem de impressionisten in de kunsthandel Boussod, Valadon & Co.

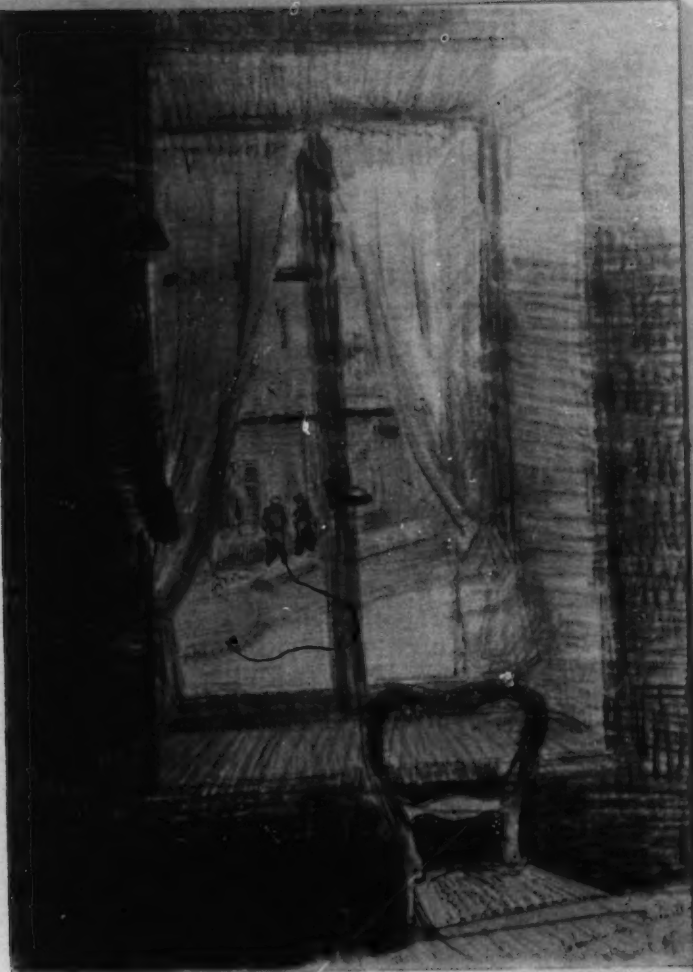
- 188 Rue Lepic 54, foto (Neg. AT).

In een appartement van dit gebouw — tweede verdieping achterkant — woonde Vincent gedurende het grootste gedeelte van zijn Parijse tijd, nl. van Juni 1886 tot Februari 1888, bij zijn broeder Theo. Aanvankelijk verbleef hij nog een drietal maanden in diens vroeger appartement aan de rue Laval, thans herdoopt in de rue Jean Macé. Op de 100e verjaardag van de geboorte van de kunstenaar werd aan de gevel van het huis nr 54 in de rue Lepic een gedenkplaat onthuld.

- 189 La Butte de Montmartre, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Parijs, 1887, olie op doek, 35 x 64,5.
V. W. v. G.
- 190 Le Moulin de la Galette (gezien van de rue Girardon), foto (Neg. AT), schilderij door Vincent van Gogh, Parijs, 1886, olie op doek, 38 x 46,5.
National Galerie, Berlin.
- 191 La Butte Montmartre, foto (Neg. RKM), schilderij door Vincent van Gogh, Parijs, 1886, olie op doek, 36 x 59.
RKM.
- 192 La Butte de Montmartre, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh Parijs, 1887, olie op doek, 96 x 120, III, 497, 231.
GA.
- 193 Le Moulin de la Galette, foto (Neg. AT).
Dit schilderachtig hoekje van Montmartre bestaat nog steeds. Alleen heeft het intussen veel van zijn oorspronkelijke schilderachtigheid verloren. In de weleer nog rustieke omgeving zijn heel wat nuchter-zakelijke en volkomen stijlloze gebouwen bijgekomen.
- 194 Boulevard de Clichy, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Parijs, 1887, olie op doek, 46,5 x 55.
V. W. v. G.
- 195 Boulevard de Clichy, foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Parijs, 1887, pen en gekleurd krijt, 38 x 52,5.
V. W. v. G.
- 196 Boulevard de Clichy, foto (Neg. AT).
Vincent tekende en schilderde de nog steeds bestaande Boulevard de Clichy van op een plaats schuin tegenover de tegenwoordige Moulin Rouge, die toen nog niet bestond, zoals duidelijk blijkt uit tekening en schilderij.
- 197 Gezicht op Parijs, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Parijs, 1886, olie op doek, 37,5 x 61,5.
Verz. Bonger, Amsterdam.
- 198 Gezicht op Parijs, foto (Neg. AT).

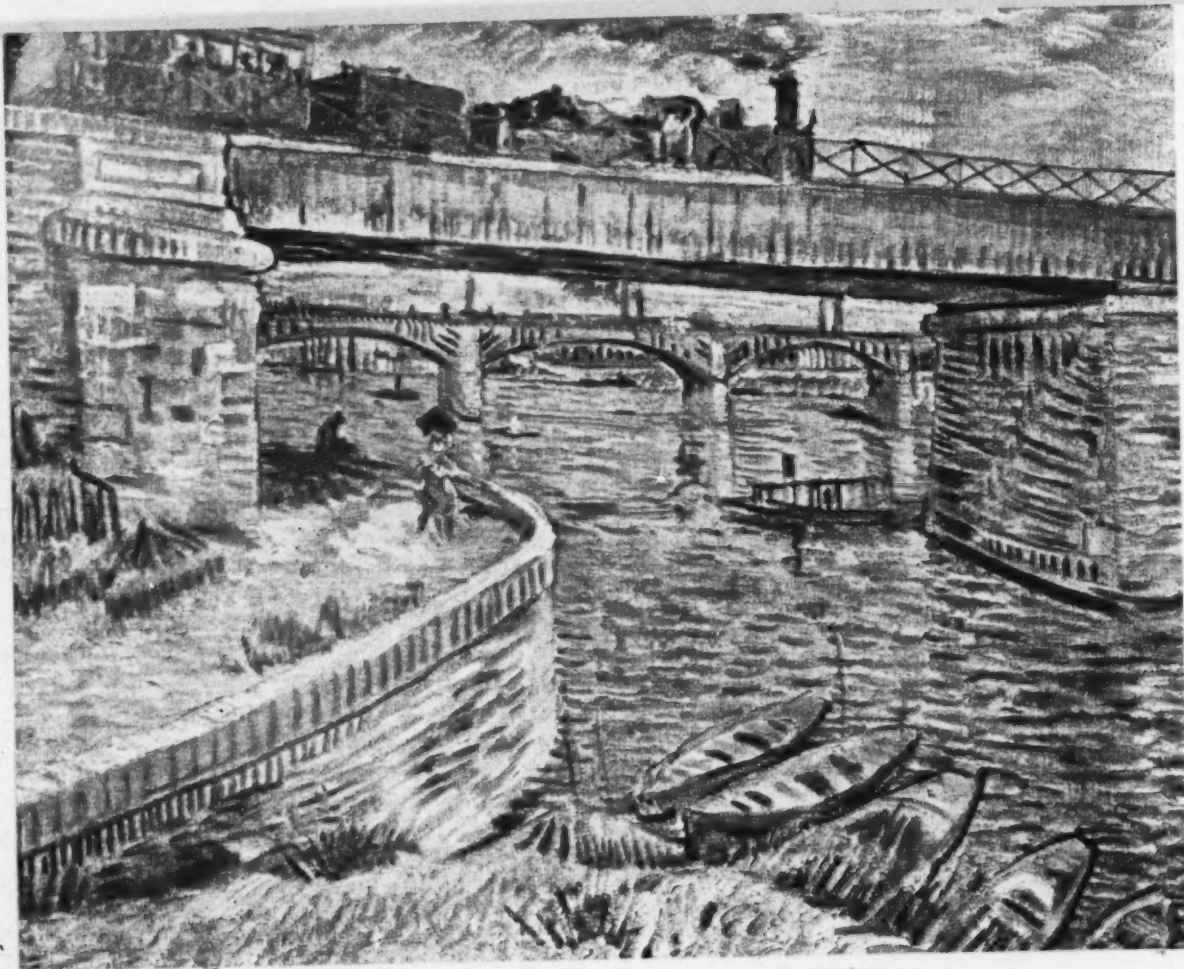
De rue Lepic, waar Vincent en Theo woonden, ligt vlak bij de wereldvermaarde Montmartre-heuvel, vanwaar men een uniek panoramisch gezicht heeft op de uitgestrekte Franse hoofdstad. Geen wonder dan ook, dat Vincent — en na hem onafgebroken tot op onze dagen honderden

200

199

201

202

andere schilders — er herhaaldelijk zijn gerei opstelde. Ofschoon in de loop van de nagenoeg driekwart eeuw, die sedertdien verstreken zijn, Montmartre in het algemeen, maar ook dit hoekje nog eens heel in het bijzonder, talrijke veranderingen onderging — enerzijds werden nieuwe huizen gebouwd, anderzijds reeds bestaande hoger opgetrokken, zodat het vroeger uitzicht enigszins belemmerd wordt — kan men, van op de plaats waar Vincent weleer te werken zat (Place des Martyrs), toch nog zeer goed nagaan hoe nauwgezet hij alle details van enige betekenis in zijn nochtans synthetiserende wijze van zien en weergeven opnam. In de nevelachtige lucht, die Parijs overkoepelt, ontwaart men de typische silhouet van het Opera-dak. Opmerkelijk mag ongetwijfeld de nauwe verwantschap heten van dit schilderij met een analoog gezicht op Parijs van Daubigny, hetwelk sedert een paar jaren behoort tot de nieuwe aanwinsten van de Kunsthalle te Bremen.

199 Chez Bataille, foto (Neg. AT).

Het kleine restaurant „Chez Bataille”, waar de gebroeders Van Gogh, gedurende geruime tijd in gezelschap van André Bongers, de latere schoonbroeder van Theo, hun maaltijden namen, bestaat niet meer. In hetzelfde lokaaltje baat zekere Pierre Jaquen de laatste jaren een kruideniershandel uit. „Chez Bataille”, gelegen aan de nog bestaande „rue des Abesses”, bijna rechtover de Sint Janskerk en op de hoek van de ook nog steeds bestaande „passage des Abesses”, was niet ver van de rue Lepic. De vraag kan gesteld worden of „Interieur van een Restaurant”, uit het Rijksmuseum Kröller-Müller, misschien niet aldaar werd geschilderd? . . . Ofschoon zich ook andere mogelijkheden laten vooropzetten.

200 La fenêtrre chez Bataille, foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Parijs, 1887, pen en gekleurd krijt, 53,5 x 39,5, R.o.: la fenêtrre chez Bataille Vincent 1887.
V. W. v. G.

201 De Brug van Chatou, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Parijs, 1887, olie op doek, 52 x 65.
Verz. Frau Charlotte Bühle, Zürich.

202 De Brug van Chatou, foto (Neg. AT).

Konfrontatie toont aan hoe Vincent, zonder de werkelijkheid geweld aan te doen, toch de voor zijn esthetisch inzicht noodwendige verbeteringen aanbracht. Het is een feit, dat de beide bruggen, die de kunstenaar uitbeelde, in de natuur niet zó dicht bij mekaar liggen als zijn schilderij laat vermoeden. Terwille van visie en kompositie zag hij de drie bogen van de achterste brug door één enkele boog van de voorste brug. Verder missen de beide horizontale parallellen hun effect niet. Tenslotte ondergaat de beschouwer ongetwijfeld het grillige spel van zich voortdurend wijzigende blikrichtingen, die het oog van de éne kant naar de andere leiden.

203 Le restaurant de la Sirène (te Joinville), kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Parijs, 1887, olie op doek, 57 x 68.
Musée du Luxembourg, Parijs.

204 Le restaurant de la Sirène (te Joinville), foto (Neg. AT).

Van de weleer zonnige, landelijke atmosfeer is niet veel meer overgebleven. Alleen het grote gebouw uiterst links staat er nog . . .

205 La femme au Tambourin, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Parijs, begin 1888, olie op doek, 55,5 x 46,5.
V. W. v. G.

„Le Tambourin” was een drankgelegenheid, die door Vincent bezocht werd. Is dit wellicht niet het portret van de uitbaatster „La Segattori”, waarmee hij een tijdje bevriend was? En was het misschien ook niet in dit lokaal, dat Vincent een tentoonstelling inrichtte van het werk der zogenaamde „peintres du petit boulevard”? Van betekenis zijn in ieder geval de Japanse prenten tegen de wand (uiterst rechts). Hierin komt Vincent's interesse voor de „Japonaiseries” tot

- uitdrukking. Schreef hij bovendien niet aan Theo, dat de Japanse prenten, die door hem in „Le Tambourin” werden geëksposeerd, Bernard en Anquetin hadden beïnvloed (III, 510, 258)?
- 206 Poudre-de-riz, foto (Neg. GA), schilderij door Toulouse-Lautrec, Parijs, 1887, olie op doek, 56 x 46.
V. W. v. G.
- Wie de vrouw in „Le Tambourin” en „Poudre-de-riz” aandachtig bekijkt, komt tot de bevinding, dat de twee aangezichten meerdere typische trekken gemeen hebben. Schilderden Vincent en Toulouse-Lautrec misschien allebei hetzelfde model (La Segattori)? Toulouse-Lautrec heeft overigens mede geëksposeerd in „Le Tambourin”.
- 207 Japonalserie De Brug (naar Hiroshige), foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Parijs, 1888, olie op doek, 73 x 54.
V. W. v. G.
- Dat Vincent juist dit „Bruggetje bij regen” van Hiroshige koos uit zijn verzameling van meerdere honderden Japanse kleurprenten, lag enigszins in de lijn van de logische verwachtingen. Van in zijn kinderjaren oefende de brug een opmerkelijke aantrekkingskracht op hem uit. Toen hij nog tekende uit liefhebberij, maakte hij reeds bruggetjes. Men treft er ook al één aan in zijn briefwisseling met Theo (I, 121, 165, Amsterdam, 3 April 1878). Het is een feit, dat bruggetjes tot de verbeelding van de kunstenaar spraken.
- 208 Brug bij regen, originele Japanse gekleurde houtsneede door Hiroshige, 37 x 24,5.
AT.
- 209 Japonalserie Bloeiende Pruimeboompjes (naar Hiroshige), foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Parijs, 1888, olie op doek, 55 x 46.
V. W. v. G.
- 210 De Boom, originele Japanse gekleurde houtsneede door Hiroshige, 35,5 x 24.
AT.
- De oorspronkelijke benaming luidt „Kameido Umeyashiki” (= Bloeiende pruimebomen uit de omgeving van Kameido) en het is één van de prenten uit „Meisho Edo Hyakkei” (= 100 Beelden van Yedo). „Deze prent is een zeldzaam exemplaar van Ichiryusai Hiroshige omdat het niet alleen een originele druk is van deze gekleurde houtsneede, maar ook omdat het één van de allervroegste drukken is met een houtblok. Zij werd gemaakt tussen het derde en het vijfde jaar van Ansei, wat overeenstemt met de jaren 1856-58 van de Europese jaartelling.” (Prof. Dr. Ryuzaburo Shikiba, Konodai, Japan).
- Dat Vincent voor één van zijn Japonalseries precies deze prent als uitgangspunt verkoos, kan ons niet in het minst verbazen. Niet alleen toonden zijn vroege tekeningen, b.v. onder meer de verschillende Nuenense pastorietuintjes, reeds een onmiskenbare psychologische bereidheid om het verschijnsel te assimileren en ipso facto een bepaalde verwantschap met de kenmerkende visie van de Japanse ukiyo-yé-meesters op dit onderwerp, maar bovendien mogen wij het voor hoogstwaarschijnlijk houden, dat hij Hiroshige's „Bloeiende pruimeboompjes” reeds te Antwerpen bezat en aan de wanden van zijn kamertje had gehangen.
- 211 Calqué, foto (Neg. GA).
- Zoals Vincent het ook met een andere Japanse prent deed, bracht hij Hiroshige's „Bloeiende pruimeboompje” vergroot op zijn doek over door middel van een verdeling in vierkanten. De omtrek overtekende hij nadien met inkt, terwijl de aanduidingen in potlood werden gelaten. Het aantal vierkanten bedraagt 459.
- 212 Japonalserie „Oiran” (naar Kesaï Yeisen), foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Parijs, 1888, olie op doek, 105 x 61.
V. W. v. G.

213 Paris illustré - Le Japon, foto (Neg. GA).

Vincent verliet Antwerpen voor Parijs rond 1 Maart 1886. Twee maanden later, op 1 mei 1886, verscheen in de Franse hoofdstad een speciaal dubbelnummer van „Paris illustré”, volledig gewijd aan „Le Japon”. Een exemplaar van deze periodiek was toentertijd in het bezit van Vincent. Dat zal niemand verwonderen wanneer wij er aan toevoegen, dat „Paris illustré” werd uitgegeven door . . . Boussod, Valadon & C°. Op het omslag prijkte een reproductie naar een Japanse kleurprent van Kesai Yeisen, een „Oiran” voorstellend, doch totnogtoe steeds verkeerdelijk vermeld als een „Akteur”.

214 Oiran, originele Japanse gekleurde houtsnede door Kesai Yeisen, 70,5 x 24.
AT.

Uiterst zeldzaam exemplaar. Prijkte op het omslag van het speciale Japan-nummer van „Paris illustré”.

„Het onderwerp van deze prent is noch een toneelspeler, noch een toneelspeelster, noch een geisja, maar de in het Japans zogenaamde „Oiran”, een soort van courtisane, doch veel meer ontwikkeld en ook veelzijdiger begaafd dan de geisja. Soms overtreft deze „Oiran” zowel geisja als toneelspeler. De lijsten — mooie boeken, waarin de namen, adressen, enz. geschreven staan van bordelen — van vermaarde „Oiran” werden in groten getale gepubliceerd. Ik denk, dat de door Yeisen geschilderde „Oiran” de enige van Yoshiwara was. Van Gogh's „Oiran” heette, te oordelen naar de Japanse lettertekens, die hij rond een schilderij aanbracht, „Nishikigi van Daikoku-ya”. Ik raadpleegde de „Oiran”-lijsten en stelde vast, dat Nishikigi een vermaarde „Oiran” was. Aangezien Van Gogh deze Japanse lettertekens alleen aanwendde als decoratief element in andere interpretaties van Ukiyo-yé-prenten, blijft het echter twijfelachtig of deze „Oiran” werkelijk Nishikigi is of niet. Zulke vermaarde „Oiran” verschijnen vaak in Japanse spelen en verhalen. Daardoor werden hun portretten als Ukiyo-yé-prenten op grote schaal verspreid en werden zij populair.” (Prof. Dr. Ryuzaburo Shikiba, Konodai, Japan).

215 Calqué, foto (Neg. GA).

Naar deze prent, op het omslag van „Paris illustré”, maakte Vincent later zijn „Japonaiserie”. Zo betitelde hij zelf herhaaldelijk de Japanse gekleurde houtsneden van de Ukiyo-yé-school. Hij deed zulks in navolging van de Gebroeders de Goncourt, die een manifest hadden uitgegeven: „Japonaiseries for ever”. De prent zelf zal wel niet in het bezit geweest zijn van Vincent. Daarom werkte hij volgens de frontpagina van „Paris illustré”. Om het personage op zijn doek over te brengen, tweemaal vergroot, nam hij zijn toevlucht tot het meest elementaire systeem. Hij verdeelde de beide vlakken in een gelijk aantal vierkanten. Daar hij blijkbaar de reproductie op de frontpagina van „Paris illustré” ongerept wilde laten ten einde haar zuiver te houden voor zijn verzameling, kalkeerde hij haar op doorzichtig papier. De omtrek overtekende hij nadien met inkt, terwijl de aanduidingen binnen deze contour in potlood werden gelaten. Het aantal vierkanten bedraagt 70,14 in de hoogte en 5 in de breedte.

216 Rietstengels, foto (Neg. GA).

Op zijn „Japonaiserie” omlijstte Vincent de eerst gekalkeerde en daarna vergrote „Oiran” met een soort eksotische atmosfeer: een rustige vijverspiegel met waterlilies, flamingo's naast het riet en een paar vette kikkers. Voor de rietstengels in kwestie, die de rechter verticale pand van het schilderij beslaan, had hij voorbeelden aangetroffen in „Paris illustré” als illustratie bij een tekst van Hayashi, „Le caractère des Japonais”.

217 Flamingo's, foto (Neg. AT).

De flamingo's in Vincent's omlijsting van de prent met de „Oiran” kwamen niet voor in „Paris illustré”. In houdingen, zoals Vincent ze weergeeft, treft men ze echter aan bij Hokusai,

onder andere op een pagina uit het eerste deel van de Mangwa met vogelstudies, ook gereproduceerd in Bing's „Japon artistique", aflevering III, 1888.

- 218 Kikkers, foto (Neg. GA).

In de door Vincent rond de prent met de „Oiran" aangebrachte omlijsting, bemerkt men onderaan twee kikkers, de een (rechts) in vooraanzicht en de ander (links) op de rug gezien.

- 219 Kikkers, foto (Neg. GA).

De kikkers op Vincent's Japoniserie naar Kesai Yeisen's „Oiran" kwamen niet voor in „Paris illustré", maar zij staan op een Japanse gekleurde houtsnede naar Hokusai, met allerlei kleine dieren, kevers, hagedissen, spinnen, slangetjes, enz., destijds in het bezit van de schilder.

- 220 Kikkers, foto (Neg. GA).

Detail met kikkers uit de Japanse gekleurde houtsnede naar Hokusai.

- 221 Kikkers, originele plakkaat.
AT.

Dat de kikkers van Hokusai thans, bijna drie kwart eeuw nadat Vincent ze voor zijn „Japoniserie" naar de prent met de „Oiran" ontleende, vrij algemeen als een van de meest typische verwezenlijkingen gelden van de grootmeester der Ukiyo-yé-school, bewijst zeker het feit, dat men ze, nauwelijks drie jaar geleden, voor een tentoonstelling van tekeningen door Hokusai te Parijs als representatieve voorbeelden op het affiche drukte.

Arles 2 februari 1888 - 3 mei 1889

Hoe Vincent zich zelf zag.

- 222 Zelfportret, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Arles, September 1888, olie op doek, 62 x 52, L.b.: à l'ami Paul Gauguin; R.o.: Vincent; III, 537, 174; III, 545, 204-205.
Fogg Art Museum of Cambridge, U.S.A.

Hoe Gauguin hem zag.

- 223 Portret van Vincent van Gogh, foto (Neg. AT), schilderij door Paul Gauguin, Arles, November 1888, olie op doek, 73 x 91, III, 560, 356; III, 570, 370; III, 605, 458.
V. W. v. G.

Hoe Gauguin zich zelf zag.

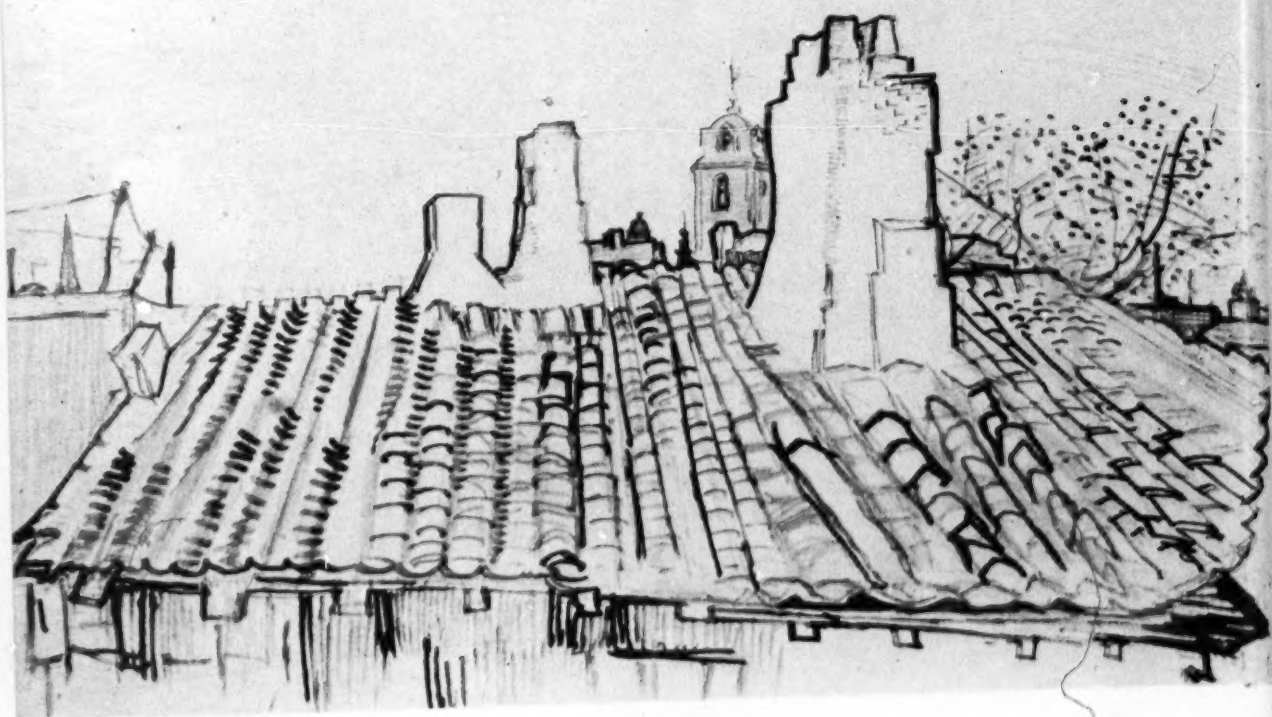
- 224 Zelfportret van Paul Gauguin, foto (Neg. AT), schilderij door Paul Gauguin, Bretagne, 1888, olie op doek, 43 x 54, R.o.: les misérables à l'ami Vincent P Gauguin 88, III, 545, 328; III, 570, 370.
V. W. v. G.

In de rechter bovenhoek: het portret van Emile Bernard in profiel.

- 225 Grondplan van Arles, foto (Neg. AT).

De herinnering aan Vincent leeft voort op menige plaats: 1 = Place Lamartine; 2 = Het gele Huis; 3 = Café de l'Alcazar; 4 = Viadukt naar het station; 5 = Viadukt naar Montmajour; 6 = de Rhône; 7 = Pont de Trinquetaille; 8 = Huis van Dr. Rey; 9 = Plaats waar Vincent de Rhône schilderde, zowel bij dag als bij nacht; 10 = waar hij de kaaimuur maakte; 11 = waar hij zijn afgesneden ooriel ging afgeven; 12 = het enige nog bestaande „huis van plezier" uit die tijd; 13 = Hotel-restaurant Carrel; 14 = de „charcuterie", die hij schilderde; 15 = de Arènes; 16 = de Alyscamps; 17 = het park; 18 = het hospitaal; 19 = Place du Forum; 20 = Quai de Trinquetaille, waar hij de zandscheepjes schilderde; 21 = Pont de Langlois.

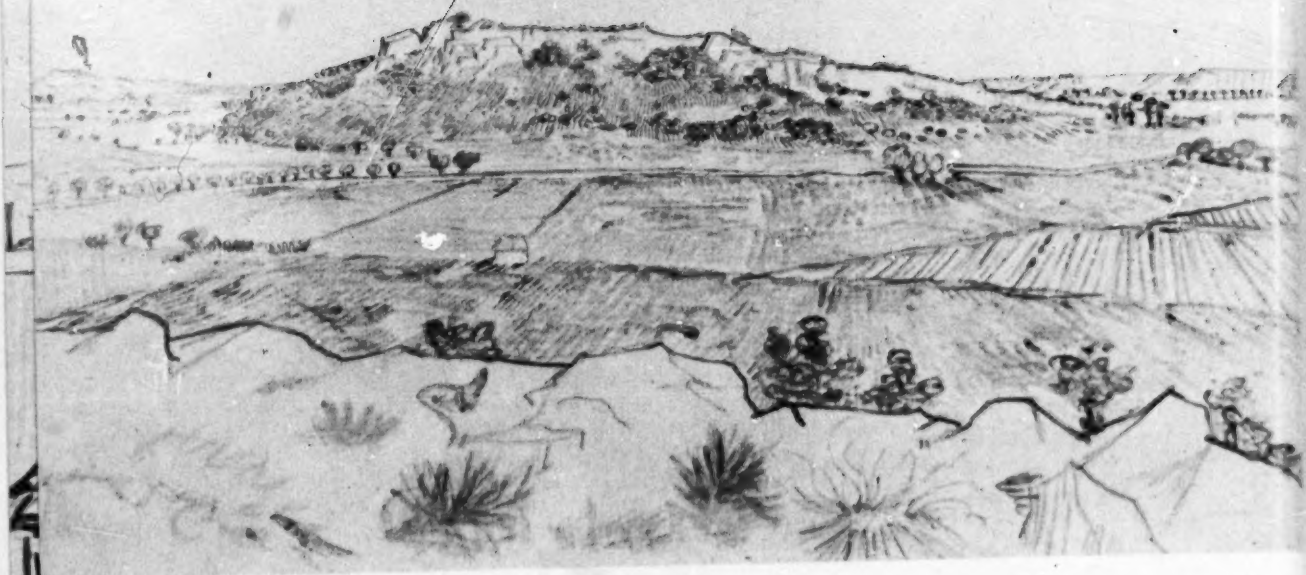

229

230

244

245

- 226 **Daken**, foto (Neg. AT), tekening door Vincent van Gogh, Arles, Februari 1888, pen, 25 x 34.
Verz. Dr. John Rewald, New-York.
De bekende Amerikaanse kunsthistorikus John Rewald ontdekte deze tekening, enige jaren geleden, te Parijs bij een kunsthandelaar, die hem mededeelde, dat wijlen Paul Poiret haar had laten binden in een exemplaar van de door Ambroise Vollard in 1911 uitgegeven brieven van Vincent van Gogh aan Emile Bernard. Met dit doel had Poiret de tekening in twee laten vouwen. Daarvan bemerkt men nog de sporen.
- 227 **Carrel**, foto (Neg. AT).
De eerste weken, na zijn aankomst te Arles, verbleef Vincent in het hotel-restaurant Carrel, rue Cavalerie 30. Van uit zijn raam — waarschijnlijk een dakvenster — zag hij Arles zoals hij het weergaf op de tekening „Daken”.
- 228 **Arles' silhouet**, foto (Neg. AT).
Carrel werd tijdens de geallieerde luchtbombardementen van de laatste wereldoorlog met de grond gelijk gemaakt. Door de nieuwe lijnrichting van de rue Cavalerie werd niet meer op dezelfde plaats gebouwd. Doch wanneer men (met de brandweertladder van de stad Arles) in de lucht op de hoogte komt van Vincent's vroegere uitkijkpost, stelt men weliswaar vast, dat sedertdien heel wat veranderd is, o.m. reeds de nieuwe daken op de voorgrond, maar voor het overige leidt konfrontatie tussen tekening en werkelijkheid tot de vaststelling dat alle verhoudingen, die nog aanwezig zijn, b.v. de torens van de Arena en van de verschillende kerken, haarfijn werden weergegeven.
- 229 **Charcuterie**, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Arles, Februari 1888, olie op doek op karton, 39,5 x 32,5, III, 464, 178.
V. W. v. G.
- 230 **Charcuterie**, foto (Neg. AT).
De door Vincent geschilderde charcuterie bestaat nog. Zij bevindt zich in de vroegere rue Cavalerie op een paar schreden van wat eenmaal hotel-restaurant Carrel was. De voorgevel werd enigszins gemoderniseerd.
- 231 **Het ophaalbruggetje** (Pont de Langlois, in de volksmond: pont de l'anglais), kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Arles, Maart 1888, olie op doek, 52 x 63, L.o.: Vincent, III, 469, 184; III, 473, 190; IV, 82, 193.
RKM.
- 232 **Het ophaalbruggetje**, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Arles, Mei 1888, olie op doek, 50 x 65, III, 488, 215.
Wallraf-Richartz-museum, Keulen.
- 233 **Het ophaalbruggetje**, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Arles, Maart 1888, olie op doek, 58,5 x 73, III, 469, 184; III, 473, 190; III, 486, 213.
V. W. v. G.
- 234 **Het ophaalbruggetje**, tekening door Vincent van Gogh, Arles, Maart 1888, pen, 8 x 13, IV, 82, 192, afb. uit de Br. V. W. v. G.
- 235 **Het ophaalbruggetje**, foto (Neg. AT).
Ook het door Vincent herhaaldelijk geschilderde en getekende bruggetje werd door het wapengeweld niet gespaard. Nadien herstelde men het voorlopig voor het kleine verkeer. Later verving men het door een enorme betonnen brug voor het grote verkeer. Op de foto herkent men dadelijk de twee muren, waarop het houten hangbruggetje rustte.
- 236 **De roze boomgaard**, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Arles, voorjaar 1888, olie op doek, 65,5 x 80,5, III, 471, 187.
V. W. v. G.

- 237 Bloeiende perzikboom, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Arles, April 1888, olie op doek, 73 x 46, III, 477, 196.
V. W. v. G.
- 238 Verger de Provence, kleurreproductie, tekening door Vincent van Gogh, Arles, April 1888, rietpen, gehoogd met wit, 39,5 x 54, L.o.: Verger de Provence, Vincent, III, 486, 213.
V. W. v. G.
- 239 Bloeiende boomgaard omgeven door cypressen, foto (Neg. RKM), schilderij door Vincent van Gogh, Arles, April 1888, olie op doek, 65 x 81, III, 486, 213; III, 492, 222; IV, 83, 194.
RKM.
- 240 Bloeiende boomgaarden, foto (Neg. AT).
Toen Vincent te Arles arriveerde in Februari 1888 begonnen de boomgaarden te bloeien. Met koortsachtige ijver tekende en schilderde hij de vruchtbomen onder hun bloesemvrucht.
- 241 Bloeiende boomgaarden, foto (Neg. AT).
Een andere aanblik van een bloeiende boomgaard zoals Vincent ze zag.
- 242 Cypressen, foto (Neg. AT).
Vincent tekende en schilderde herhaaldelijk de cypressen, die hij op zijn wandelingen in de omgeving van Arles, en later ook nog te Saint-Rémy, geregeld ontmoette. Hier treft men ze aan, zoals hij ze destijds zag.
- 243 De oogst (La Crau), kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Arles, Juni 1888, olie op doek, 72,5 x 92, III, 496, 230; III, 497, 231; III, 498, 233; III, 531, 294.
V. W. v. G.
- 244 La Crau (gezien van op Montmajour), foto (Neg. AT), tekening door Vincent van Gogh, Arles, Mei-Juni 1888, rietpen en zwart krijt, 29 x 47, III, 490, 219; III, 509, 255.
Folkwang-Museum, Essen.
- 245 Montagne de Corde, foto (Neg. AT).
Vincent tekende de Montagne de Corde van op de ruïne van de abdij van Montmajour, zoals de foto duidelijk aantoont. Op de voorgrond bemerkt men inderdaad de uiterste rand van de hoge rots.
- 246 Montagne de Corde, foto (Neg. AT).
Zoals Vincent de Crau-vlakte met de Montagne de Corde tekende van op de Montmajour-heuvel, schilderde en tekende hij omgekeerd dezelfde Montagne de Corde en de Montmajour-heuvel van aan de overzijde van de Crau-vlakte. Men herkent niet alleen de Montagne de Corde, maar eveneens de ruïne van de abdij van Montmajour. Men vergelijkte met „De Oogst”.
- 247 Montagne de Corde, foto (Neg. AT).
Gezicht op de Montagne de Corde van op dezelfde plaats, waar Vincent zijn schilderij „Oogst” (algemeen bekend onder de benaming „La Crau”), maakte. Men onderscheidt zeer duidelijk de ruïne van de abdij van Montmajour.
- 248 Montmajour, foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Arles, Mei 1888, rietpen, 31 x 47,5, III, 490, 219.
V. W. v. G.
- 249 Montmajour, foto (Neg. AT).
Toen Vincent te Arles verbleef, wandelde hij vaak naar de ruïne van Montmajour, gelegen op een heuvel, zowat 4 Km. ten noorden van de stad. Hij maakte er een hele reeks tekeningen met de rietpen. Wanneer men zijn tekening vergelijkt met het fotografisch beeld, op dezelfde plaats genomen, waar hij destijds zat te werken, stelt men, niettegenstaande de opmerkelijk rudimentaire wijze van schetsen, toch de haast ongelooflijke nauwkeurigheid vast, waarmee hij de werkelijkheid weergaf.

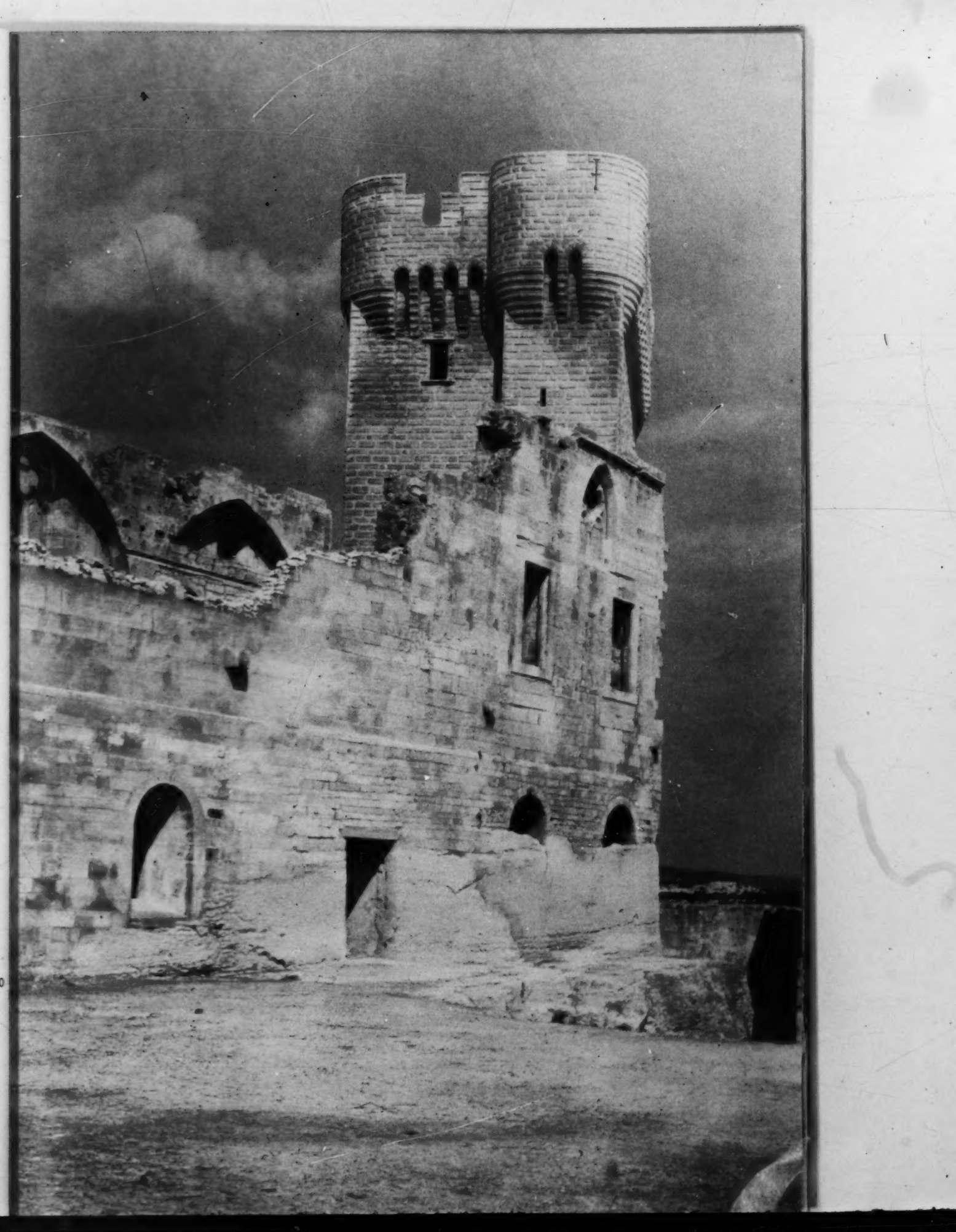
243

246

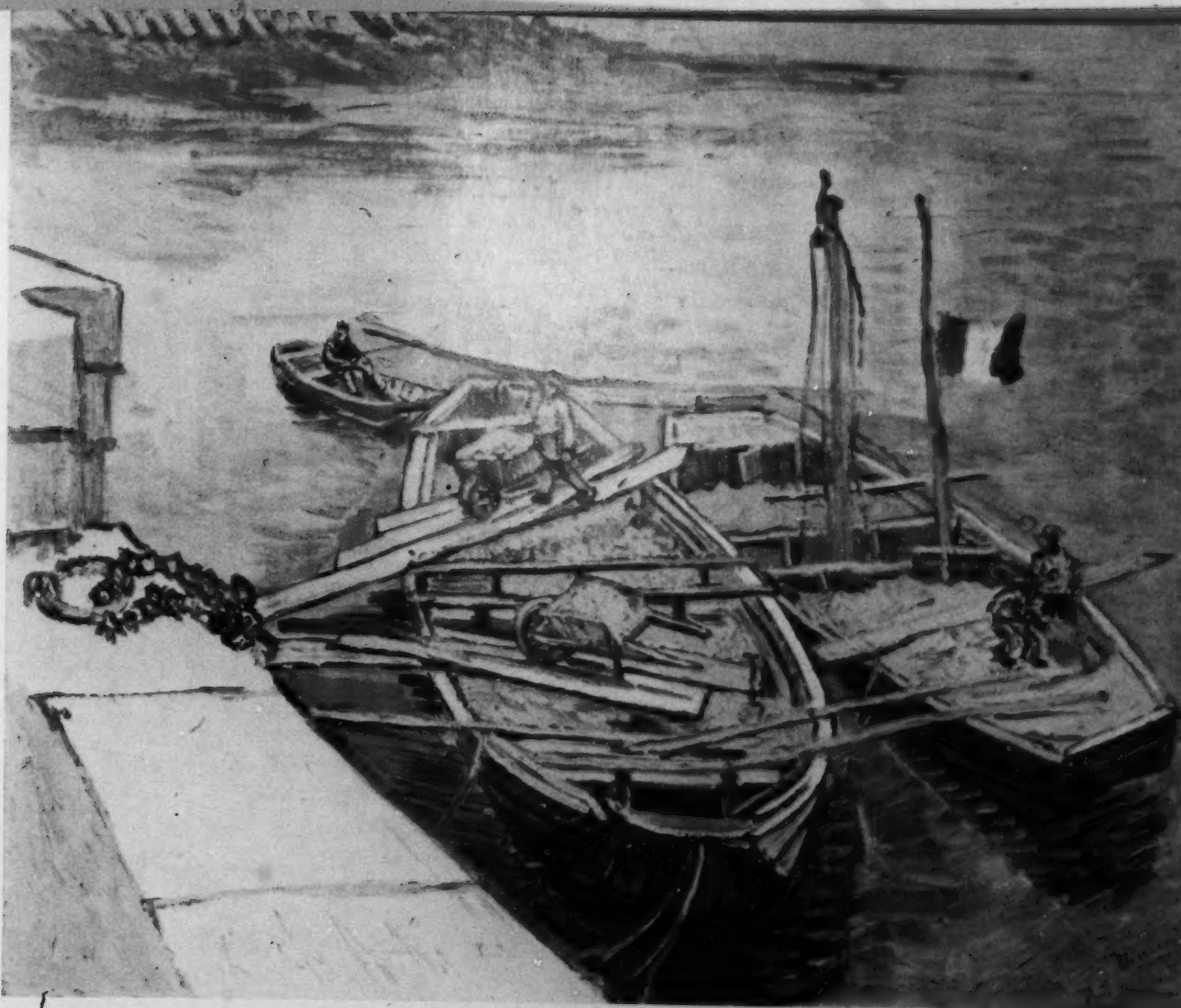

- 250 De Burcht (op Montmajour), foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Arles, Mei 1888, rietpen.
V. W. v. G.
- 251 De Burcht (op Montmajour), foto (Neg. AT).
Ook in dit geval bewijst de vergelijking tussen de werkelijkheid en de tekening de scherpe blik en de vaste hand van de kunstenaar.
- 252 De Rots (op Montmajour), foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Arles, Juli 1888, rietpen, oost-indische inkt en sporen van potlood, 49 x 61, III, 506, 249.
V. W. v. G.
- 253 De Rots (op Montmajour), foto (Neg. AT).
Eens te meer loopt de verbazende zin voor juiste proporties in het oog.
- 254 De toren (van Montmajour), foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Arles, Mei 1888, rietpen.
Verz. Bonger, Amsterdam.
- 255 De toren (van Montmajour), foto (Neg. AT).
Ook in dit geval treft de juistheid van de weergave, trots de synthese.
- 256 Gezicht van Montmajour op Arles, foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Arles, Mei 1888, rietpen.
National Gallery, Oslo.
- 257 Gezicht van Montmajour op Arles, foto (Neg. AT).
Men lette op het silhouet van Arles op de achtergrond.
- 258 Gezicht op Saintes-Maries-de-la-Mer, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Arles, Juni 1888, olie op doek, 64 x 52, III, 499, 236.
RKM.
Saintes-Maries-de-la-Mer is een klein vissersdorp aan de Middellandse Zee, 40 Km. ten zuiden van Arles. Daar verbleef Vincent in Juni 1888 gedurende een week.
- 259 Gezicht op Saintes-Maries-de-la-Mer, foto (Neg. AT).
Van op dezelfde plaats, waar nu deze foto werd genomen, maakte Vincent in Juni 1888 zijn schilderij.
- 260 Saintes-Maries-de-la-Mer, foto (Neg. AT).
Op een oude postkaart bemerkt men niet alleen de kerk en, meer naar links, „L'Horloge“, maar ook, in de rechterhelft, een paar „Cabanes de gardian“ (Hutten van stierenhoeders uit de Camargue), zoals Vincent ze geschilderd en met de rietpen meesterlijk getekend heeft.
- 261 „Cabanes de gardian“ te Saintes-Maries-de-la-Mer, foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Arles, Juni 1888, rietpen.
Vh. Verz. A. Rönne, Mainz.
- 262 „Cabanes de gardian“ te Saintes-Maries-de-la-Mer, foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Arles, Juni 1888, rietpen, 30 x 47, III, 500, 237.
V. W. v. G.
- 263 Wasvrouwen aan kanaal, foto (Neg. RKM), tekening door Vincent van Gogh, Arles, zomer 1888, rietpen en oost-indische inkt, 31,5 x 24, III, 504, 245.
RKM.
- 264 De gasfabriek aan de Roubine du Roi, foto (Neg. AT), tekening door Vincent van Gogh, Arles, zomer 1888, rietpen en was oost-indische inkt, 22,5 x 34,5.
Neue Staatsgalerie, München.
- 265 La roubine du roi, foto (Neg. AT).
Op deze plaats maakte Vincent een schilderij en verschillende tekeningen. Het primitieve houten loopbruggetje over het kanaal en de houten terrasjes van de wasvrouwen langs de rechteroever zijn intussen verdwenen, terwijl op de plaats, waar vroeger de hoge schoorsteen verrees, nu een grote gasketel staat.

- 266 Le Rhône, foto (Neg. AT), tekening door Vincent van Gogh, Arles, zomer 1888, rietpen en was oost-indische inkt, 25,5 x 34,5.
Neue Staatsgalerie, München.
- 267 Aan de oever van de Rhône, foto (Neg. AT), tekening door Vincent van Gogh, Arles, zomer 1888, potlood en pen, 38,5 x 60,5, L.o.: Bords du Rhone.
Museum Boymans, Rotterdam.
Op de voorgrond: de stroom, waarop een bootje. Links: de huizen van Arles. Op de achtergrond: de Trinquetaille-brug. De hemel is bedekt met zware wolken.
- 268 De Rhône, foto (Neg. AT).
Gezicht bij dag op de stroom van op dezelfde plaats, waar Vincent zijn tekening naar hetzelfde onderwerp maakte. Op de achtergrond: de pont de Trinquetaille. Onmiddellijk daarachter, aan de rechterkant, de kaal, waar Vincent zijn „zandscheepjes” tekende en schilderde.
- 269 De Rhône bij nacht, foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Arles, zomer 1888, pen,
- 270 De Rhône bij nacht, foto (Neg. AT).
Gezicht bij nacht op de stroom van op dezelfde plaats ongeveer waar Vincent zijn schilderij en tekening naar hetzelfde onderwerp, „Sterrennacht” genaamd, maakte. Op de achtergrond: de pont de Trinquetaille.
- 271 Afladen van een zandschip, tekening door Vincent van Gogh, Arles, Augustus 1888, pen, 7 x 10, III, 524, 284 (met schets), afb. uit de Br.
V. W. v. G.
- 272 Afladen van een zandschip, foto (Neg. AT), schilderij door Vincent van Gogh, Arles, Augustus 1888, olie op doek, 55 x 66, R.o.: Vincent, III, 524, 283-284 (met schets); III, 525, 287; III, 526, 288; IV, BXV (19), 229.
Folkwang-Museum, Essen.
- 273 Afladen van een zandschip, kleurreproductie van een detail uit het gelijknamig schilderij.
AT.
- 274 Kaal, foto (Neg. AT).
De kaalmuur, met de ingemetselde metalen ogen voor de scheepskettingen, destijds door Vincent op zijn schilderij weergegeven. Nu liggen er, in plaats van de kleine bootjes uit Vincent's tijd, grote metalen lichters en vrachtschepen. Op de achtergrond ontwaart men de Pont de Trinquetaille.
- 275 Gezicht op Arles van de kaal, foto (Neg. AT).
Arles, gezien van op de plaats, waar Vincent zijn zandscheepjes op de Rhône schilderde. Men herkent de verschillende torens, die ook op de tekeningen en schilderijen van de kunstenaar voorkomen.
- 276 Molen van Daudet, foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Arles, 1888, rietpen met bister, 25,5 x 34,5.
V. W. v. G.
- 277 Molen van Daudet, foto (Neg. AT).
Mettertijd veranderde zelfs in deze onherbergzame streek nog heel wat. De dubbele rij bomen langsheen de baan, zoals Vincent ze zag en weergaf, bestaat nog slechts gedeeltelijk. Men bemerkt ze links op de foto, maar de molens zijn gaaf gebleven. Voor het speciale talent van Vincent pleit in deze tekening weer de keuze van zijn waarnemingspunt, dat hem toeliet het landschap van uit de hoogte, bijna als een panorama, te bekijken.
- 278 Caféterras bij avond (Place du Forum), kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Arles, September 1888, olie op doek, 81 x 65,5, III, 537, 306; IV, W7, 159-160.
RKM.

272

274

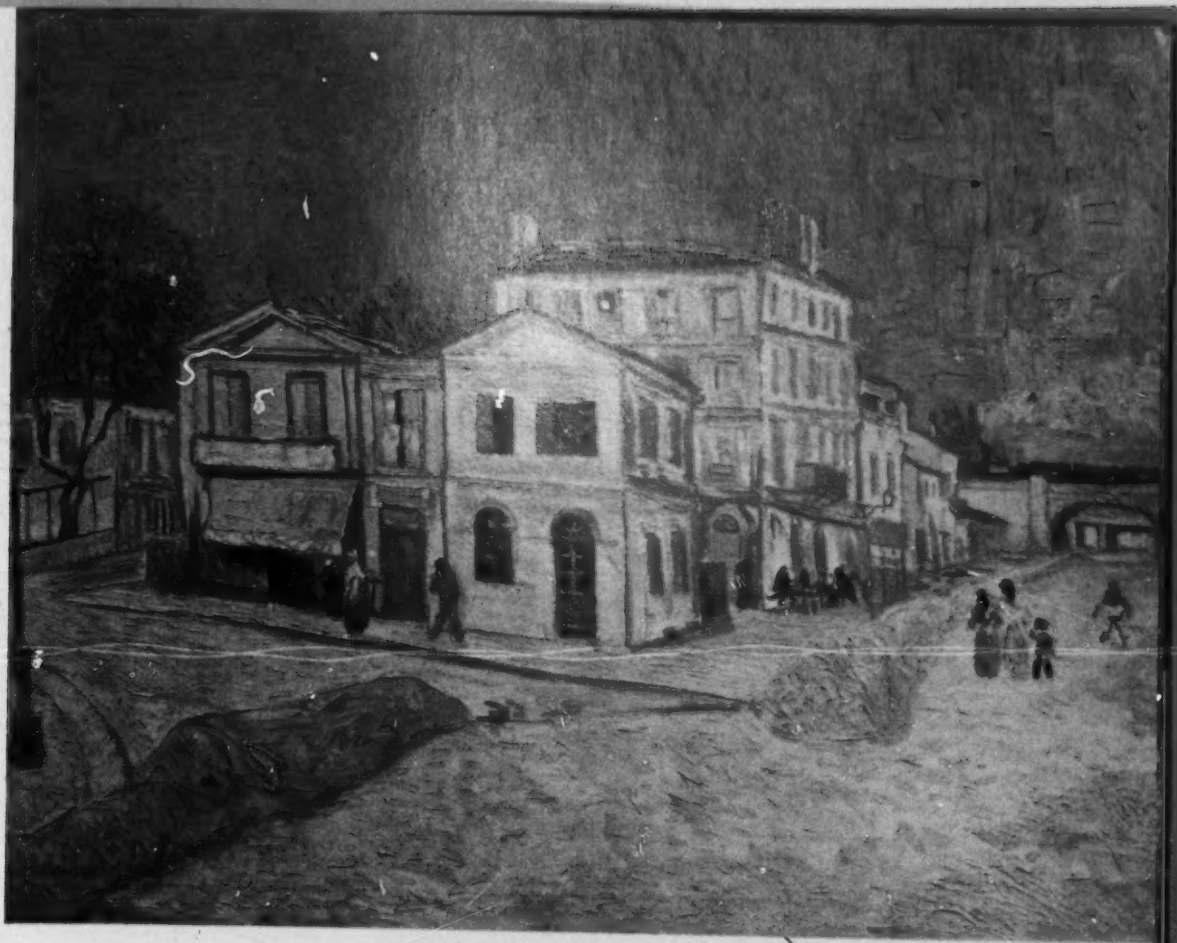
278

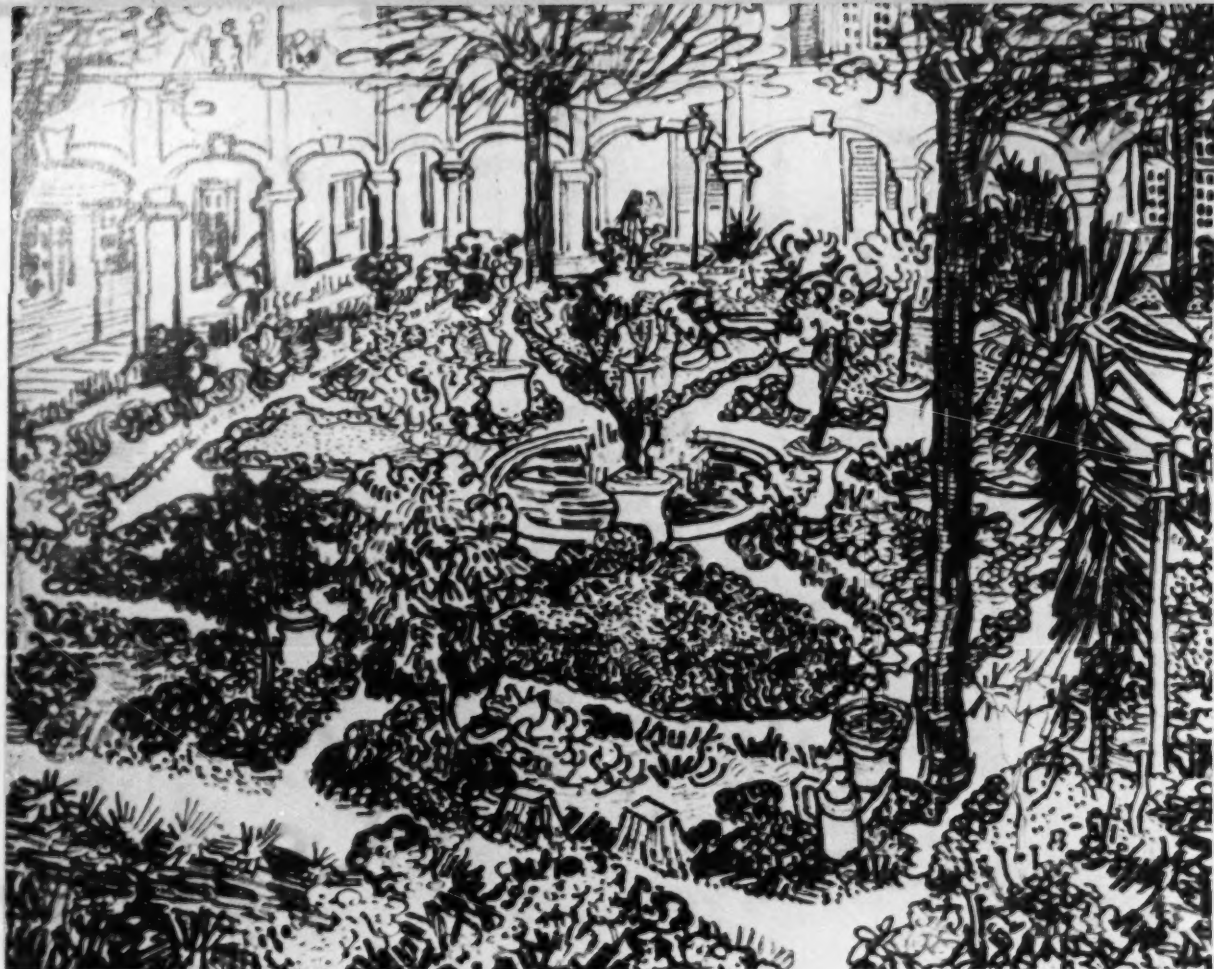

281

- 279 **Caféterrass bij avond** (Place du Forum), tekening door Vincent van Gogh, Arles, September 1888, pen, 62 X 47, III, 537, 306; IV, W7, 159-160.
Vh. Verz. von Tschudi. München.
- 280 **Place du Forum**, foto (Neg. AT).
Het caféterrass, dat Vincent tekende en schilderde, bevond zich ter linkerzijde van de Place du Forum. In het midden: het standbeeld van Mistral.
- 281 **Waar het Caféterrass vroeger was**, foto (Neg. AT).
Op deze plaats, uiterst links, was vroeger het café, dat Vincent bij avond schilderde. Het smalle straatje, dat uitgaat op het stadhuis, is er nog, maar het café zelf werd afgebroken om er een meubelzaak op te trekken.
- 282 **Les Alyscamps bij bladerval**, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Arles, November 1888, olie op doek, 71 x 91, III, 559, 354-355; IV, B19a.
RKM.
Het franse „Alyscamps“ komt van het latijnse „Elysii campi“. Oorspronkelijk waren de Elyse velden een heidense begraafplaats, doch later een van de beroemdste dodenakkers van de kristenheid, bezongen door niemand minder dan Dante en Arioste. Na de verwoesting in de vorige eeuw bleef slechts één laan met langs weerskanten stenen graftomben over. Hier kwam Vincent vaak schilderen, ook in gezelschap van Gauguin.
- 283 **Les Alyscamps I**, foto (Neg. AT).
Deze fotografische opname werd gemaakt van op de plaats, waar Vincent het mooiste werk van deze reeks verwezenlijkte. Alle sarkofagen bevinden zich niet meer op hun oorspronkelijke plaats. Vincent's schilderijen laten dit vaststellen. Deze aanblik toverde Vincent om in een dichtsterk atmosfeer en sprookjesachtige kleurenwereld, die zelfs enigszins eksotisch aandoen. Dit schilderij bewijst, dat hij het goed voor had, toen hij zich het Franse zuiden voorstelde als een ideaal oord om er met de helle tonen van de Japanse prenten te werken.
- 284 **Les Alyscamps II**, foto (Neg. AT).
De muur uiterst links, die men op Vincent's schilderij bemerkt, staat er nog. En ook de bomen erachter, die intussen evenwel zeventig jaar ouder zijn geworden. Niettemin herkent men ze nog.
- 285 **Les Alyscamps III**, foto (Neg. AT).
Toen Vincent zijn schilderij maakte, zat hij op een soort dijk van het kanaaltje, dat langsheen de Alyscamps loopt en trouwens door Gauguin geschilderd werd. Vandaar dat hij enigszins van uit de hoogte op de laan met de sarkofagen kon neerblikken: een Japanistisch effect zowel vanwege de visie bovenop als vanwege de oversnijding.
- 286 **Les Alyscamps IV**, foto (Neg. AT).
Bij het verwezenlijken van een andere aanblik, in tegenovergestelde richting, zaten Vincent en Gauguin schouder aan schouder op de dijk, doch de eerste keek naar rechts, waar hij de brede laan met de graftomben voor zich ontwaarde, terwijl de tweede naar links zag op het smalle kanaal. Deze foto werd op de bewuste plaats genomen.
- 287 **Het stadspark**, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Arles, September 1888, olie op doek, 72,5 x 91, III, 538, 177; III, 539, 179.
Phillips Memorial Gallery, Washington, U.S.A.
- 288 **Het stadspark**, foto (Neg. AT).
Er is zelfs zo weinig veranderd, dat Vincent thans, 70 jaar later, hetzelfde schilderij opnieuw zou kunnen maken.

- 289 Het viadukt naar Tarascon, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Arles, Oktober 1888, olie op doek, 71 x 92, III, 552, 221 (met schets).
Verz. Erich-Maria Remarque, Porto Ronco, Zwitserland.
- 290 Het viadukt naar Tarascon, tekening door Vincent van Gogh, Arles, Oktober 1888, pen, 5,5 x 10, III, 552, 341, afb. uit de Br.
V. W. v. G.
- 291 Het viadukt naar Tarascon, foto (Neg. AT).
Deze foto werd gemaakt in 1956.
- 292 Krantenbericht, foto (Neg. AT).
Hoofdbibliotheek van Arles, „Le Forum républicain”, journal de l'arrondissement d'Arles, paraissant tous les dimanches, 24e Jaargang, nr 53,30 December 1888, onder „Plaatselijke kronijk”: „Verleden Zondag, om 11.30 's avonds, bood de genaamde Vincent Vangogh, schilder, afkomstig van Holland, zich aan in het ontuchthuis nr 1, vroeg naar de genaamde Rachel, en overhandigde haar . . . zijn oor, zeggende: „Bewaar dit voorwerp zorgvuldig”. Daarna verdween hij. Ingelicht omtrent dit feit, dat enkel maar de daad kon zijn van een ongelukkige geesteskranke, heeft de politie zich de volgende morgen naar deze persoon begeven en hem in zijn bed aangetroffen, bijna geen teken van leven meer gevend. Deze ongelukkige werd bij hoogdringendheid in het gasthuis opgenomen.”
- 293 De laatste getulge, foto (Neg. AT).
De „huizen van plezier” uit Vincent's tijd — zo luidde inderdaad hun officiële benaming in de archiefstukken — zijn, op één na, alle verdwenen. Het tegenwoordige uithangbord, „Le Novelty”, dagtekt van na de tweede wereldoorlog, aangezien deze ondernemingen in de laatste decennia van de vorige eeuw slechts een nummer, maar geen benaming hadden. Gedurende Gauguin's verblijf te Arles zochten de twee kameraden 's avonds, na een hele dag geschilderd te hebben, enige ontspanning in deze buurt, waar zij dan ongetwijfeld ook dit huis zullen bezocht hebben.
- 294 Het gele huis, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Arles, September 1888, olie op doek, 76 x 94, III, 534, 299; III, 543, 322; IV, B XVIII (15), 227.
V. W. v. G.
- 295 Het gele Huis I, foto (Neg. AT).
In zijn tijd betrok Vincent de rechterhelft van het gebouw aan de Place Lamartine nr 2 met de twee driehoekvormige gevelfrontons. Sedertdien werd het gelijkvloers verbouwd tot een „Bar à tabac”, de typische Franse instelling, waar men niet alleen een drankje kan bekomen, doch waar tevens de alleenverkoop van tabak en postzegels plaats heeft. Gedurende de tweede wereldoorlog werd het door de geallieerde luchtbombardementen vernield. In dit door Vincent zelf „Het gele Huisje” gedoopte gebouwtje ontstonden bijna al de onbetwistbare meesterwerken uit de topperiode van de kunstenaar.
- 296 Het gele Huis II, foto (Neg. AT).
Rechts bemerkt men, met de twee driehoekvormige gevelfrontons, het gebouw, waarvan de rechterhelft gedurende een jaar door Vincent bewoond werd. Links begint de straat, die onder het viadukt door naar het spoorwegstation leidt. In deze straat woonde de postbode Roulin met zijn familie, waarvan al de leden door Vincent geportretteerd werden. Tijdens de luchtbombardementen werd het ganse huizenblok weggevaagd en sedertdien niet meer heropgebouwd.
- 297 Het gele Huis III, foto (Neg. AT).
Een kwart eeuw geleden verkocht men te Arles een postkaartje met „Het gele Huis” van Vincent. Er stond op te lezen: „Arles — dit huis werd bewoond door de Hollandse schilder Vincent van Gogh in 1887-1888”. Die jaartallen waren natuurlijk onjuist. Er moest staan: in 1888-1889.

298 L'Alcazar (buitenzicht), foto (Neg. AT):

De reclame, aangebracht op de zijgevel van het café-restaurant de l'Alcazar, volstaat. Men leest er immers op: „vroeger Nachtcfé (geschilderd door Van Gogh)”. In het gebouw ernaast was de rijkswacht gevestigd. Op de plaats, waar de drankgelegenheid „Civette arlésienne” stond (inmiddels afgebroken), bevond zich „Het gele Huis”. Wanneer Vincent zich, aan de tragische Kerstmis-vooravond van 1888, na het konflikt met Gauguin, de oorfel had afgesneden om ze een paar honderd meter daar vandaan aan een zekere Rachel te gaan overhandigen, moest hij dus tot tweemaal toe voorbij het gebouw van de Rijkswacht passeren, zij het op een afstand van een twintigtal meter. De bomen stonden er reeds in Vincent's tijd. De straat, in het midden, leidt, onder het viadukt door, naar Tarascon en dus ook naar de ruïne van de abdij van Montmajour.

299 L'Alcazar (binnenzicht), foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Arles, September 1888, olie op doek, 70 x 89, III, 518, 272; III, 533, 297-298; III, 534, 298; III, 539, 310; III, 605, 455; IV, BXVIII (15), 228; IV, BXVI (16), 224. Verz. Clark, New York, U.S.A.

300 Portret van Dr. Rey, foto (Neg. AT), schilderij door Vincent van Gogh, Januari 1889, olie op doek, 64 x 53, III, 568, 366; III, 571, 371. Poesjkin-Museum, Moskou.

301 Portret van Dr. Rey, foto (Neg. AT).

Zo zag Dr. Rey er uit, toen hij als dokter van het gasthuis te Arles Vincent verzorgde en door hem geschilderd werd.

302 Tuin van gasthuis te Arles, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Arles, Mei 1889, olie op doek, 73 x 92, III, 597, 437. Verz. Oscar Reinhart, Winterthur.

303 Tuin van gasthuis te Arles, foto (Neg. AT).

Alleen een groot dichter kon van zulk nuchter gegeven een zo onvergetelijk mooi schilderij maken.

304 Tuin van gasthuis te Arles, foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Arles, Mei 1889, rietpen, sepia, 45,5 x 59, III, 595, 433. V. W. v. G.

305 Tuin van gasthuis te Arles, foto (Neg. AT).

Voor deze tekening stelde Vincent zich aan de tegenoverliggende zijde op van de plaats, waar hij zijn schilderij maakte. Men lette maar op de hoek van de tuin, die telkens verschilt.

Saint-Remy-de-Provence 3 mei 1889 - 6 mei 1890

306 Inschrijving, foto (Neg. AT).

Archief Asile Saint-Paul-de-Mausole, Saint-Rémy-de-Provence, Registerblad 142.

Benevens de gebruikelijke identiteitsvaststellingen van de zich vrijwillig in het gesticht aanbiedende patiënt, is er een attest van Dr. Urpar, hoofdgeneesheer van het gasthuis te Arles, echt verklaard door Dr. Peyron, directeur van de instelling. Daarna volgen: het zogenaamde 14-daags rapport en de maandelijkse opmerkingen van Dr. Peyron.

307 Prospektus I (1856).

AT.

Gr. 8°, 4 blz., met 2 pentekeningen.

308 Prospektus II (1866).

AT.

Gr. 4°, 18 blz., met 3 gravures en 1 plattegrond van het eigendom.

309 Reklameplakkaat voor het gesticht.

AT.

Op deze reclame-plakkaat, dagtekenend van vóór Vincent's verblijf in het gesticht, bemerkt men een afbeelding in kleurdruk van de instelling, gezien van op de Alpilles, aan de voet van de Mont Gaussier. Men herkent er de cel op van Vincent, aangeduid met een pijl. Op de keerzijde met de hand geschreven met rood krijt: „Mr. Peyron St. Rémy”.

310 Saint-Paul-de-Mausole, foto (Neg. AT).

Luchtfoto van het gesticht met gezicht op Vincent's cel, aangeduid door een pijl. Op de achtergrond: de Alpilles. Daarvoor: Les Antiques. Tussen dit Romeinse monument en de horizontale vleugel van het gesticht: het park. Vóór die vleugel: het omheinde veld. Links: het klooster met kerk, pand en afdeling voor de vrouwelijke patiënten.

311 Sterrennacht, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, juni 1889, olie op doek, 73 x 92; III, 595, 432; III, 607, 463; IV, T19, 277.

Modern Arts Museum, New York, U.S.A.

312 Panorama, foto (Neg. AT).

Wanneer Vincent het gesticht, op een hoogte gelegen — le plateau des antiques — verliet, zag hij, langs zijn rechterkant, het stadje Saint-Rémy met zijn typisch kerktorentje, in de diepte liggen. Deze aanblik is het, misschien echter van wat dichterbij bekeken, die hij heeft weergegeven op het schilderij „Sterrennacht”. De vlammende cypres op de voorgrond links, zag hij nochtans niet op die plaats. De potloodschets van Saint-Rémy, die hij vooraf tekende, bewijst het. Ook hier componeerde hij bijgevolg terwille van zijn oorspronkelijk gewilde paginering. De oversnijding van de cypres onderaan het schilderij gaat ongetwijfeld terug op invloed van de kunst uit het Verre Oosten, denkkelijk van de Japanse kleurprenten, die hij bijzonder goed kende.

313 Weg naar het gesticht, foto (Neg. AT).

Deze weg, die tegenwoordig jaarlijks duizenden vereerders en bewonderaars van Vincent volgen om kennis te maken met het milieu, waar hij zich destijds terugtrok teneinde niet langer door de hem vijandige maatschappij te worden vervolgd, ging ook hij zelf, doch met de grondig verschillende gemoedstoestand van het onbegrepen genie . . .

314 Poort van het gesticht, foto (Neg. AT).

Wanneer Vincent het gesticht verliet om in de omgeving te gaan schetsen of schilderen, moest zijn blik iedermaal onvermijdelijk op de Romeinse monumenten, Les Antiques, vallen, zoals de foto duidelijk aantoont.

315 Een verwaarloosd aspect . . ., foto (Neg. AT).

Dit is het beeld, dat Vincent voor zich ontwaarde, wanneer hij uit het gesticht kwam. Dat hij het op geen enkel van zijn landschappen uit de periode van Saint-Rémy te pas bracht, wijst ongetwijfeld op een grote onverschilligheid jegens dit monument. Dit mag ons echter geenszins verwonderen. Ook de wereldvermaarde gevel van de Saint-Trophime-kerk te Arles boeide hem, op zijn zachtst uitgedrukt, maar matig. Reeds veel vroeger had hij dit gebrek aan belangstelling voor architecturale gewrochten nader verklaard, toen hij te Antwerpen aan Theo schreef liever de ogen van de mensen te schilderen dan kathedralen (III, 441, 117).

316 Les Antiques, foto (Neg. AT).

Het vermaarde monument van dichterbij gezien.

317 Kloosterkerkportaal, foto (Neg. AT).

Links, naast de enorme boom, die er ook al stond in Vincent's tijd, daalt men een paar treden af om dan de zogenaamde cel van Vincent te bezichtigen. In werkelijkheid heeft de kunstenaar daarin nooit verbleven. Ook treft men onder de in Saint-Rémy verwezenlijkte werken geen enkel

318

319

aan, dat van uit het vensterraam van die cel getekend of geschilderd werd. Langs deze doorgang verliet Vincent echter de afdeling voor mannen, waartoe hij behoorde, wanneer hij in gezelschap van een bewaker in de omgeving ging schilderen. En . . . op deze plaats was het, dat hij op zekere dag die bewaker een schop onder het zitvlak toediende als protest tegen de voortdurende belemmering van zijn vrijheid.

- 318 Olijfboomgaard, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, 1889, olie op doek, 70 x 90, L.o.: Vincent, III, 608, 466; III, 615, 478. RKM.
- 319 Olijfboomgaard, foto (Neg. AT).
Vincent schilderde te Saint-Rémy herhaaldelijk olijfboomgaarden. Om ze aan te treffen, moest hij trouwens niet ver gaan. Wanneer hij de poort van het gesticht achter zich dichtsloeg, ontwaarde hij er overal voor zich. Deze olijfboomgaard bevond zich tot in 1956, toen de hevige vorst in het zuiden van Frankrijk miljoenen olijfboomgaarden vernietigde, onmiddellijk naast de poort van het gesticht. Op de achtergrond ligt de gemeente Saint-Rémy.
- 320 Tuin, foto (Neg. AT), tekening door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, 1889, zwart krijt, 47 x 62. Neue Staatsgalerie, München.
- 321 Regen, foto (Neg. AT), tekening door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, 1889, potlood, 23 x 31. Folkwang-Museum, Essen.
- 322 De Oogst, foto (Neg. AT), schilderij door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, Oktober 1889, olie op doek, 59 x 72, III, 608, 465-466; IV, BXXI (21), 237. Folkwang-Museum, Essen.
- 323 Genie achter tralies! foto (Neg. AT).
Vincent kon dit landschap, dat hij zo vaak tekende en schilderde, onmogelijk anders aanschouwen dan van achter tralies. Deze foto, genomen van op de plaats, waar hij stond, bewijst het. Wel kon hij vlak voor zich uit, wat meer naar links of naar rechts kijken, doch hoe dan ook steeds achter tralies! Dat hij deze permanent aanwezige zinnebeelden van zijn vrijwillige afzondering geheel kon wegdenken en vergeten bij het scheppen van zijn werk, verhoogt nog de schrijnende tragiek van dit droevig bestaan.
- 324 Zonder tralies, foto (Neg. AT).
Van uit het getralied vensterraam van zijn cel, op de eerste verdieping van de achterbouw van het gesticht, zag Vincent iedere dag van ieder jaargetijde de tuin van het klooster. Tientallen keren heeft hij dit omheinde veld, met de Alpilles en de Mont Gaussier erachter, getekend en geschilderd, iedermaal, van achter de tralies, in een andere richting blikkend. Het juiste, dat ook vaak voorkomt in Vincent's oeuvre, staat er nog immer, zij het een weinig gemoderniseerd.
- 325 Park van het gesticht (linkerkant), foto (Neg. AT), schilderij door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, Oktober 1889, olie op doek, 73 x 92, III, 610, 469; III, 618, 483; III, 619, 485; IV, BXXI (21), 234-236. Folkwang-Museum, Essen.
- 326 Park van het gesticht (linkerkant), foto (Neg. AT).
Al moge het park sinds lang verwaarloosd wezen en dientengevolge in pijnlijk verval verkeren — ook tijdens de jongste wereldoorlog heeft het veel geleden — toch herkent men tot in de geringste bijzonderheden Vincent's onderscheidene inspiratiebronnen: gevelfragment, bomen, bank, omheiningsmuur en daarachter, ter rechter zijde, het gebergte (Les Alpilles).
- 327 Park van het gesticht (rechterkant), foto (Neg. RKM), schilderij door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, Mei-Juni 1889, olie op doek, 95 x 74,5. RKM.

- 328 Park van het gesticht (rechterkant), foto (Neg. AT).
De rechterhelft van de grote voorgevel van het gesticht in het park, zoals Vincent hem schilderde.
- 329 Ingang van het gesticht, foto (Neg. AT).
Het park, waarvan Vincent herhaaldelijk verschillende aspecten schilderde, bereikt men langs een poortje ter linkerkant halverwege de lange baan, die men op de foto ziet en die uitgaat op het portaal van de kerk.
- 330 Kerk van het gesticht, foto (Neg. AT).
Zou Vincent, samen met de andere patiënten, de erediensten in deze kerk hebben bijgewoond?
- 331 Poortje naar het klooster en het kloosterpand, foto (Neg. AT).
Langs dit poortje krijgt men toegang tot het klooster en het mooie pand..
- 332 Uitkijk op het park van het gesticht, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, 1889, water- en dekverf op rose-kleurig Ingres-papier, 61 x 47.
V. W. v. G.
- 333 Uitkijk op het park van het gesticht, foto (Neg. AT).
Het openstaande portaal van het gesticht — middenpartij van de hoofdgevel — met het gezicht op de fontein, dat door Vincent geakwarelleerd werd. De foto werd genomen van de plaats, waar de kunstenaar zich bij het maken van deze waterverfschilderij opstelde. Ook in dit geval dacht hij de tralies eenvoudig weg.
- 334 Fontein in het park van het gesticht, foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, 1889, rietpen en oost-indische inkt, 45 x 48.
V. W. v. G.
- 335 Fontein in het park van het gesticht, foto (Neg. AT).
De aanblik van het park, die Vincent tekende en schilderde van uit een andere gezichtshoek dan die van „Het park van het gesticht”, maar waarop verschillende elementen voorkomen, ons reeds bekend uit dit schilderij, o.a. een fragment van de hoofdgevel van het gesticht, de stenen bank, de enorme bomen en de omheiningmuur.
- 336 Bank in het park van het gesticht, foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, Mei 1889, rietpen en potlood, 62,5 x 47, III, 592, 422.
V. W. v. G.
- 337 Bank in het park van het gesticht, foto (Neg. AT).
Eenzaam staat er nog steeds de stenen bank, zoals in Vincent's tijd.
- 338 Boom met klimop in het park van het gesticht, foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, 1889, rietpen,
V. W. v. G.
- 339 Boom met klimop in het park van het gesticht, foto (Neg. AT).
De bomen, met klimop begroeid, uit Vincent's tijd zijn er nog altijd. Na straks driekwart eeuw namen zij natuurlijk grotere omvang aan. Doch wij zien ze op onze dagen zoals hij ze weleer zag en uitbeelde.
- 340 De lange gang in het gesticht, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, 1889, waterverf, 62 x 44,5.
V. W. v. G.
- 341 De lange gang in het gesticht, foto (Neg. AT).
Deze gang werd door Vincent geakwarelleerd zonder de minste aandacht voor de tralies. Men lette op de tegenstelling tussen dit prozaïsch beeld uit de werkelijkheid en de serene atmosfeer van de akwarel.

334

335

351

352

342 Boom met klimop in het park van het gesticht, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, 1889, akwarel, 62 x 44,5.
V. W. v. G.

343 Boom met klimop in het park van het gesticht, foto (Neg. AT).
Een ander voorbeeld.

344 Het raam, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, 1889, water-, dek- en olieverf op rose-kleurig Ingres-papier, 61 x 47.
V. W. v. G.

345 Het raam in het gesticht, foto (Neg. AT).
Hier ziet men het raam, dat Vincent inspireerde.

346 Interieur van het gesticht, foto (Neg. AT).
De lange, thans erg bouwvallige gang op de eerste verdieping van het gesticht, met, links, de deuren van de cellen, die uitzicht verlenen op het omheinde veld, dat feitelijk de kloostertuin is. De cel, van waaruit Vincent zijn talrijke varianten van dit omheinde veld schilderde, ligt ter linkerzijde, vóór men deze lange gang betreedt.

347 Les Peyroulets, foto (Neg. RKM), schilderij door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, December 1889, olie op doek, 70 x 90, HI, 619, 494; III, 621, 487; IV, BXX (20), 232-233; IV, T24, 283.
RKM.

348 Les Peyroulets, foto (Neg. AT).
De benaming „Het Ravijn” („Les Fontettes”) houdt geen steek. Les Peyroulets betekent: de kleine ketels. Konfrontatie van Vincent's schilderij met het fotografisch beeld, opgenomen van de plaats, waar de kunstenaar zijn werk maakte, toont aan hoe hij weliswaar, als trouw dienaar van de werkelijkheid, uitging van de natuur, die hij voor zich ontwaarde, doch dan voor zijn geestesoog de vereiste korrekties aanbracht om de waarheid tot Dichting om te scheppen. Eerst vervormde hij de watervalletjes derwijze, dat men er meer bovenop keek, dus alsof ze gezien werden in duikvlucht. Vervolgens stelde hij de achtergrond samen met de aanblik van de hoge rotsen, zoals men ze bemerkt van op een andere plaats, meer naar rechts gelegen. Dit komt er op neer, dat hij niet alleen twee verschillende aanblikken tot één enkele versmolt, maar dat hij één van die aanblikken vooraf reeds zó had uitgebeeld, alsof men ze van op aanzienlijke hoogte waarnam. Van dat alles merkt men niets. Men krijgt de indruk een absoluut natuurgetrouw beeld voor zich te aanschouwen. Dit bewijst hoe sterk Vincent, zonder er de schijn van aan te nemen, kon komponeren. En eveneens tot welke verrukkelijke harmonie hij de verschillende elementen wist te versmelten. Met dit betekenisvolle feit dienen de psychiaters, die zich inlaten met Vincent's ziektegeval, rekening te houden. Een op dat ogenblik onevenwichtige geest kon zulke wonderbare schepping onmogelijk tot de onbetwistbare esthetische hoogte opvoeren, die haar kenmerkt.

349 Les Alpilles, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, Maart-April 1890, olie op doek, 51 x 71, III, 630, 507; IV, T29, 286.
RKM.

Les Alpilles is de naam van de bergen, die ten zuiden van Saint-Rémy liggen. Op vele landschappen van de kunstenaar vormen zij de achtergrond. De Mont Gaussier is er een schilderachtig gedeelte van.

350 De Mont Gaussier, foto (Neg. AT).

Wanneer men het gesticht verlaat, ontwaart men vlak voor zich „Les Antiques” en links Glanum, een Romeinse nederzetting, die men opgegraven heeft. Daarachter verheft zich de Mont Gaussier, door Vincent herhaaldelijk geschilderd. Belijkt men aandachtig de middelste bergkruin, dan bemerkt men, nevens elkaar, twee openingen, als ogen. Vincent vond dit verschijnsel zo eigenaardig, dat hij het in sommige gevallen speciaal beklemtoonde.

- 351 Het ravijn (De steengroef), foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, Oktober 1889, olie op doek, 52 x 64, III, 607, 463; IV, BXX (20), 231.
Vh. Verz. Barbazanges, Parijs
- 352 Het ravijn (De steengroef), foto (Neg. AT).

Vincent noemde dit schilderij: *entrée d'une carrière*. Deze steengroef bevindt zich niet verre van het gesticht. Om dit kurieuze landschap, waarbij men terzelfder tijd onder en boven de grond kijkt, te schilderen, wat Vincent een paar maal deed, moest hij dus niet verre lopen. Ofschoon in mindere mate dan bij Les Peyroulets, bracht hij toch een paar korrekties van de natuur aan. Zoals hij de beschouwer, rechts, een doorkijkje geeft in de steengroef, kan men het onmogelijk van op hetzelfde punt waarnemen, waar het schilderij in zijn geheel gekoncipieerd werd. Naar de steengroef leidt een holle weg tussen twee heuvels. Van op die weg kan men inderdaad zó diep in de rechteringang van de steengroef kijken, maar . . . van op die weg kan men dan weer onmogelijk over de steengroef heen kijken. Dit is integendeel maar alleen mogelijk van op de heuvels terzijde. Vincent zat, bij het schilderen, op de rechter heuvel, maar, om de steengroef meer karakter te bezorgen, heeft hij de rechter ingang geschilderd alsof hij hem van op de linker heuvel zag. Dus eens te meer een komponeren met de verschillende onderdelen van een groot geheel om dit laatste daardoor hogere uitdrukingskracht te verlenen.

- 353 De straatwerkers, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, November 1889, olie op doek, 74 x 93, III, 618, 483; III, 621, 487.
Verz. Fuller, U.S.A.

- 354 Boulevard, foto (Neg. AT).

Het boulevard, dat Vincent op zijn schilderij weergaf, bestaat nog nagenoeg onveranderd. Ook de bomen, die in het werk van de kunstenaar zo een overweldigende indruk maken, staan er steeds, zelfs indrukwekkender dan ooit, want intussen drie kwart eeuw ouder geworden. De huizen, straatverlichting, reclameborden, enz. ondergingen kleine wijzigingen. Niettemin mag het verrassend heten hoeveel bij konfrontatie van schilderij met werkelijkheid nog nauwkeurig overeenstemt. Men leert er uit hoe Vincent alle vormen een bijzondere spanning placht bij te brengen, doch in onderhavig geval, met de op zich zelf reeds zo grillige vormen van de bomen, springt zulks wel ongemeen fel op het oog.

- 355 De barmhartige Samaritaan (naar Eugène Delacroix), kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, Mei 1890, olie op doek, 72 x 59, III, 607, 462; III, 613, 498; III, 632, 512.
RKM.

Deze zogenaamde kopie maakte Vincent naar een lithographie (in spiegelbeeld) van het gelijknamige schilderij, door Eugène Delacroix gemaakt in 1852.

- 356 De barmhartige Samaritaan, foto (Neg. AT), lithographie door Eugène Delacroix.

Naar dit model schiep Vincent zijn kopie of beter: zijn interpretatie. Het stijlverschil komt vooral tot uitdrukking in de heftigheid van Vincent's penseeltoetsen.

- 357 De opwekking van Lazarus, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, Mei 1890, olie op doek, 48,5 x 63, III, 632, 511.
V. W. v. G.

- 358 De opwekking van Lazarus, tekening door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, Mei 1890, pen, 8 x 10, III, 631, 510, afb. uit de Br.
V. W. v. G.

- 359 De opwekking van Lazarus, foto (Neg. AT), ets door Rembrandt.

Wanneer men Vincent's conceptie vergelijkt met die van Rembrandt, stelt men vast, dat de eerste slechts het onderste gedeelte benut heeft uit het werk van de tweede en de dominerende

353

354

373

376

Kristusfiguur gewoon heeft vervangen door de zon, wat volgens hem op hetzelfde neerkwam, omdat Kristus in feite het licht vertegenwoordigt. En ... heeft Vincent in het aangezicht van Lazarus niet zijn eigen trekken uitgebeeld?

- 360 Piëta (naar Eugène Delacroix), foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Saint-Rémy, September 1889, olie op doek, 73 x 60,5, III, 605, 456.
V. W. v. G.
- 361 Piëta, foto (Neg. GA), schilderij door Eugène Delacroix.
Heeft Vincent ook hier in het aangezicht van Kristus niet zijn eigen gelaatstreken uitgebeeld? Anderzijds is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat hij in de physionomie van de Mater Dolorosa het aangezicht weergaf van de moeder-overste van het klooster, soeur Epiphane, wier goedheid hij aldus onwillekeurig vereeuwigde.
- 362 Soeur Epiphane, foto (Neg. AT).
Allen, die soeur Epiphane gekend hebben, werden getroffen door de gelijkenis tussen de Moeder Gods op Vincent's Piëta en de moeder-overste van het klooster.
- 363 Portret van Theo, foto (Neg. GA).
V. W. v. G.
- 364 Portret van Johanna Bonger, foto (Neg. GA).
V. W. v. G.
- 365 Brief van Vincent aan Albéric Aurier, foto (Neg. RKM).
Verz. J. Williams, Chateauroux.
Zo zag Theo er uit ten tijde van zijn huwelijk met Johanna Bonger.
Zo zag Johanna Bonger er uit ten tijde van haar huwelijk met Theo. Zij was een zuster van André Bonger, een gemeenschappelijke vriend van de beide broeders Van Gogh. Gedurende geruime tijd zaten de drie kameraden, Vincent, Theo en André, samen aan bij het middagmaal.
In dit schrijven, gedagtekend Februari 1890, dankt Vincent de Franse dichter en letterkundige omdat deze over hem geschreven heeft, doch hij geeft als zijn mening te kennen, dat zijn rol als schilder slechts gering is geweest vergeleken bij die van de anderen.

Auvers-sur-Oise 20 mei 1990 - 29 juli 1990

- 366 Verblijf, foto (Neg. AT).
In dit huis betrok Vincent een kamertje gedurende de twee maanden, die hij te Auvers-sur-Oise doorbracht. Een gedenksteen op de gevel herinnert hieraan.
- 367 Huis van Dr. Gachet, foto (Neg. AT).
In dit huis schilderde Vincent de portretten van Dr. Gachet en van diens dochter Marguerite, „Mademoiselle Gachet au piano”. Vóór Vincent's komst naar Auvers-sur-Oise, hadden ook andere kunstenaars, die later beroemd werden, o.a. Cézanne, dit huis betreden. Dr. Gachet tekende, schilderde en etste zelf ook.
- 368 Portret van Dr. Gachet, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Auvers-sur-Oise, Juni 1890, olie op doek, 68 x 57, III, 638, 519 (met schets).
Louvre, Parijs.
- 369 Portret van Dr. Gachet, foto (Neg. AT).
Dit fotografisch portret dagteekent uit de periode van Vincent's betrekkingen met de kunstzinnige geneesheer. Konfrontatie toont aan hoe precies de Noord-Brabantse schilder zijn model wist te karakteriseren. Men lette maar op de ogen en de mond.

- 370 Portret van Theo, foto (Neg. GA).

V. W. v. G.

Deze opname dagtekent uit de tijd, dat Theo te Auvers-sur-Oise kwam.

- 371 Portret van Jo(hanna) Bonger, foto (Neg. GA).

V. W. v. G.

Aldus zag Johanna Bonger er uit, toen Vincent haar voor het eerst ontmoette te Parijs, op zijn doortocht van Saint-Rémy-de-Provence naar Auvers-sur-Oise, en kort daarna, toen Theo met haar en hun vier maand tevoren geboren zoontje, Vincent-Willem geheten naar zijn doopheffer-oom, bij Dr. Gachet op bezoek kwamen om er Vincent te ontmoeten.

- 372 Cité Pigale, foto (Neg. AT).

Toen Vincent rond 16 Mei 1890 het Asile Saint-Paul-de-Mausole te Saint-Rémy-de-Provence verlaten had en op weg was naar Auvers-sur-Oise, stapte hij te Parijs af en verbleef er drie dagen bij zijn broer Theo, die met zijn vrouw Jo(hanna) en hun pasgeboren telgje — naamgenootje van de schilder — verbleef in de Cité Pigale n° 8. Het gebouw, waar dit ontroerend wederzien plaats vond en waar Vincent kort nadien met Toulouse-Lautrec dejeunerde, bestaat nog.

- 373 Le jardin de Daubigny, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Auvers-sur-Oise, Juli 1890, olie op doek, 55 x 100, III, 642, 526; III, 649, 536; III, 651, 541 (met schets).

Verz. Staechelin, Basel.

- 374 Le jardin de Daubigny, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Auvers-sur-Oise, Juli 1890, olie op doek, 53 x 104, III, 642, 526; III, 649, 536; III, 651, 541 (met schets).

Verz. S. Kramarsky, New York.

- 375 Le jardin de Daubigny, tekening door Vincent van Gogh, Auvers-sur-Oise, Juli 1890, pen, 3,5 x 10, III, 651, 541, afb. uit de Br.

V. W. v. G.

- 376 Le jardin de Daubigny, foto (Neg. AT).

Van dit landhuis maakte Vincent een van zijn laatste schilderijen. Er bestaan evenwel twee versies van.

- 377 Het kasteel van Auvers, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Auvers-sur-Oise, Juni 1890, olie op doek, 50 x 100, III, 644, 529; III, 646, 532.

V. W. v. G.

- 378 Het kasteel van Auvers, foto (Neg. AT).

Gezien van de plaats, waar de kunstenaar het schilderde.

- 379 Het straatje met de trappen, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Auvers-sur-Oise, Juni 1890, olie op doek, 48 x 70.

City Art Museum, St.-Louis, U.S.A.

- 380 Het straatje met de trappen, foto (Neg. AT).

Het straatje is er nog, de trappen niet meer . . .

- 381 Het raadhuis van Auvers, foto (Neg. GA), schilderij door Vincent van Gogh, Auvers-sur-Oise, Juli 1890, olie op doek, 72 x 93.

Verz. Leigh B. Block, U.S.A.

- 382 Het raadhuis te Auvers, foto (Neg. GA), tekening door Vincent van Gogh, Auvers-sur-Oise, Juli 1890, zwart krijt, 21 x 31.

V. W. v. G.

377

378

382

383

384

385

- 383 Het raadhuis te Auvers, foto (Neg. AT).

Deze foto werd gemaakt in 1956. Tussen het raadhuis van Zundert en dat van Auvers-sur-Oise bestaat een zekere gelijkenis. En . . . het eerste zag hij, recht tegenover zijn ouderlijke woning, wanneer hij de ogen voor de eerste keren opende. Het laatste zag hij, recht tegenover zijn verblijf, wanneer hij de ogen voor altijd ging sluiten.

- 384 Korenvelden met raven, kleurreproductie, schilderij door Vincent van Gogh, Auvers-sur-Oise, Juni 1890, olie op doek, 50,5 x 100,5, III, 649, 536.
V. W. v. G.

Verkeerdelijk wordt veelal beweerd, dat dit Vincent's laatste schilderij zou geweest zijn.

- 385 Korenvelden, foto (Neg. AT).

Op de plaats, waar deze foto genomen werd, bevond zich Vincent toen hij zijn korenvelden met raven schilderde. Sindsdien heeft een landbouwer de weg naar rechts omgeploegd en bij zijn akkerland gevoegd.

- 386 Laatste woorden.

„Eh bien, mon travail à moi, j'y risque ma vie et ma raison y a fondré à moitié” (III, 652, 541; aan het slot van de voor Theo bestemde brief, die hij de 29e Juli bij zich droeg).

- 387 Sterfkamer, foto (Neg. AT).

Het zolderkamertje, waar Vincent de geest gaf, acht en veertig uur nadat hij zich een kogel in het lichaam had gejaagd. Het wordt nu voortdurend bezocht door zijn bewonderaars uit alle delen van de wereld. Het ledikant staat er voor de vorm, maar heeft in werkelijkheid niets te maken met Van Gogh. Men zou het er dan ook beter wegnemen.

- 388 Overlijdensakte, foto (Neg. AT).

Archief Auvers-sur-Oise, Register van de sterfgevallen, 1890, nr. 60.

De akte is ondertekend door Theo, Ravoux, de uitbater van het hotel-restaurant, en Caffin, de burgemeester. Volgens dit dokument overleed Vincent de 29e Juli 1890 om half twee 's morgens.

- 389 Krantenbericht.

L'écho pontoisien, 70e jaargang, nr. 32, donderdag, 7 Augustus 1890, blz. 2.

AT.

Ziehier de tekst: „Zondag 27 Juli heeft een zekere Van Gogh, 37 jaar oud, Hollands onderdaan, kunstschilder, op doortocht te Auvers, zich in de velden een revolverkogel in het lichaam gejaagd en, aangezien hij slechts gekwetst was, is hij teruggekeerd naar zijn kamer waar hij twee dagen nadien overleed.”

- 390 De graven, foto (Neg. AT).

Op het kerkhofje liggen Vincent en Theo naast mekaar. In 1914 liet Theo's weduwe diens stoffelijk overschot overbrengen naar de kleine begraafplaats van Auvers-sur-Oise, zodat de twee broeders nu ook in de dood verenigd zijn en zijde aan zijde de eeuwige slaap genieten. Achter de kerkhofmuur strekken zich de golvende velden uit, die de kunstenaar, gedurende de laatste maanden van zijn kort, maar heroisch leven, herhaaldelijk in onvergetelijke schilderijen verheerlijkte.